

WIE KOMT, WIE BLIJFT, WIE VERTREKT?

Een analyse van vestigings- en verhuispatronen
van EU-arbeidsmigranten op het platteland

Dorien Manting, Dolly Loomans, Christian Lennartz & Petra Visser

23 Juli 2025

Colofon

Wie komt, wie blijft, wie vertrekt?

Een analyse van vestigings- en verhuispatronen van EU-arbeidsmigranten op het platteland

© PBL Planbureau voor de Leefomgeving

Den Haag, 2025

PBL-publicatienummer: 5165

Contact

Dorien.Manting@pbl.nl

Auteurs

Dorien Manting, Dolly Loomans, Christian Lennartz & Petra Visser¹

Met dank aan

Het PBL is dank verschuldigd aan Jaco Dagevos, Bettina Bock, Maxim Benraad, Anne Kingma, Rowin van Son, Daniëlle Snellen, Hans van Amsterdam en Irena Itova

Redactie figuren

Beeldredactie PBL

Eindredactie en productie

Uitgeverij PBL

Toegankelijkheid

Het PBL hecht veel waarde aan de toegankelijkheid van zijn producten. Mocht u problemen ervaren bij het lezen ervan, dan kunt u contact opnemen via info@pbl.nl. Vermeld daarbij s.v.p. de naam van de publicatie en het probleem waar u tegenaan loopt.

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: *Manting, D. et.al. (2025), Wie komt, wie blijft, wie vertrekt? Een analyse van vestigings- en verhuispatronen van EU-arbeidsmigranten op het platteland*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Het PBL doet onderzoek naar de leefomgeving en het leefomgevingsbeleid in Nederland en daarbuiten. Denk aan milieu, natuur en ruimtelijke inrichting. Met onze verkenningen, analyses en evaluaties leveren we strategische kennis voor beleid, politiek, maatschappelijke organisaties en het bredere publiek. We geven daarbij niet alleen feiten en inzichten over het hier en nu, maar kijken ook vooruit naar de nabije en verdere toekomst. We doen ons onderzoek gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk en wetenschappelijk onderbouwd.

¹ Gedetacheerd bij het PBL ten tijde van dit onderzoek

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	8
2 Wie arriveert waar: EU-arbeids-migranten naar vestigingsgebied	11
3 Wie blijft op het platteland, wie verhuist ernaartoe, wie vertrekt?	17
4 Beleid voor de huisvesting van arbeidsmigranten	27
5 Reflectie	32
5.1 Implicaties voor beleid	32
5.2 Kennisleemten	34
Referenties	37
Bijlage A: Data	40
Bijlage B: Cohortgegevens 2011-2021	44
Bijlage C: Demografische gegevens	47

Samenvatting

Toename arbeidsmigratie

De arbeidsimmigratie vanuit Europese Unie (EU)-lidstaten is de afgelopen decennia aanzienlijk toegenomen, van zo'n 6.000 in 2004 tot 46.000 geregistreerde personen² in 2022. Ondanks hun groeiende aantal is er tot nu toe relatief weinig bekend over het komen en gaan van de arbeidsmigranten en de gevolgen daarvan voor zowel stedelijke als landelijke gebieden; waar gaan ze wonen, hoe lang blijven ze, wat is hun leefsituatie, en waar verhuizen ze naartoe?

In deze studie kijken we met name naar de arbeidsmigranten die na aankomst in Nederland op het platteland gaan wonen. Deze migratiestromen zijn relatief nieuw. De gemeenten die hiermee te maken krijgen zijn veelal klein en de situatie op het gebied van huisvesting, arbeidsmarkt, bereikbaarheid en voorzieningen is anders dan in meer stedelijk gebied. We geven een beeld van wie arriveert, wie vertrekt, en wie honkvast is op het platteland en er na zes jaar nog steeds woont. Ook gaan we in op de leefsituatie van arbeidsmigranten in termen van werk, wonen, inkomen en huishoudenssituatie, en hoe die in de loop der jaren al dan niet verandert.

Naar de stad of het platteland

Tussen 2011 en 2021 arriveerden er 445.000 geregistreerde EU-arbeidsmigranten in Nederland. Van hen ging een kwart op het platteland wonen, een 28 procent in kleine steden of suburbane gebieden en 47 procent in een van de grotere steden. Het aandeel dat zich op het platteland vestigt is wel licht afgenomen, in het bijzonder tijdens de covid-19-pandemie. In absolute aantallen nam het aantal EU-arbeidsmigranten dat op het platteland arriveerde overigens niet af, afgezien van de daling in de covid-jaren 2020-2021 die zich overigens ook voordeed in de stad, in suburbane gebieden en kleine steden.

Arbeidsmigranten op het platteland komen vooral uit Midden- en Oost-Europese EU-landen

De arbeidsmigranten die zich in de laatste twee decennia in plattelandsregio's hebben gevestigd, kwamen voornamelijk uit Midden- en Oost-Europese EU-landen: acht op de tien is in die landen geboren. Zij gaan vaak werken in de land- of tuinbouw of de logistiek. Deze nieuwe groep draagt enerzijds bij aan de economische vitaliteit van het platteland; anderzijds brengt het voor de gemeenten maatschappelijke en ruimtelijke uitdagingen met zich mee, vooral op het gebied van huisvesting.

Arbeidsmigranten op het platteland vaak in een kwetsbare positie

De sociaaleconomische positie van EU arbeidsmigranten is vaak kwetsbaar: twee derde heeft een relatief laag huishoudinkomen, en circa de helft werkt in de uitzendbranche. Ook wonen ze relatief vaak in onzelfstandige woonruimte: bijna twee derde van hen deelde een woning.

² **Nuancerings bij de cijfers:** Het betreft hier geregistreerde arbeidsmigranten: de cijfers die aan deze studie ten grondslag liggen komen uit verschillende CBS-registers en statistieken en beschrijven daarmee alleen de migrantenpopulatie die zich in het bevolkingsregister heeft geregistreerd. Dat houdt in dat het aantal arbeidsmigranten wordt onderschat, en waarschijnlijk met name de groep in kwetsbare woon- en werkomstandigheden. Schattingen geven aan dat het daadwerkelijk aantal in Nederland verblijvende arbeidsmigranten hoger is dan het aantal geregistreerde arbeidsmigranten. Zie bijlage A voor meer informatie over de schattingen.

In de grote steden is de groep EU-arbeidsmigranten meer divers: ze zijn afkomstig uit verschillende delen van de EU en werkzaam in meer verschillende arbeidssectoren. Hier is het aandeel arbeidsmigranten met betere inkomens ook groter en meer migranten wonen zelfstandig in een woning van de private huursector.

Ongeveer de helft van de arbeidsmigranten blijft langere tijd in Nederland, een substantieel deel op het platteland

Van de 61.500 geregistreerde EU-arbeidsmigranten die tussen 2011 en 2017 arriveerden en op het platteland gingen wonen, woonde zes jaar later (2017-2023) nog ongeveer de helft in Nederland (rond de 30.000). Van deze groep langblijvende arbeidsmigranten wonen er 18.500 (zo'n 60 procent) zes jaar later nog steeds op het platteland en zijn 12.800 personen (circa 40 procent) verhuisd naar een grootstedelijke woonomgeving of naar een kleine stad of suburbane woonomgeving. Blijven wonen op het platteland komt dus wat vaker voor dan verhuizen naar een meer verstedelijkt gebied. Zo'n 8.000 EU-arbeidsmigranten die niet op het platteland gestart zijn, wonen er zes jaar later wel. Er zijn dus meer arbeidsmigranten die van het platteland naar verstedelijkte gebieden verhuizen dan andersom.

Kort verblijvende arbeidsmigranten hadden een relatief lagere economische positie

Ongeveer de helft van de EU-arbeidsmigranten die na aankomst op het platteland gingen wonen, is zes jaar later verdwenen uit de gemeentelijke registraties; zij zijn dus waarschijnlijk geëmigreerd (maar het is ook mogelijk dat een deel van hen nog in Nederland verblijft zonder vaste woon- en verblijfplaats). Deze groep had in het jaar van aankomst een lager huishoudinkomen, was vaker werkzaam als uitzendkracht en woonde vaker in gedeelde huisvesting dan de arbeidsmigranten die na zes jaar nog in Nederland verbleven. Hun hogere vertrekpercentage kan te maken hebben met slechte woon- of werkomstandigheden, maar ook met de tijdelijke aard van hun werk en/of het voornemen om slechts kort in Nederland te blijven. Het besluit om kort te verblijven kan ook ontstaan door de reguliere woningmarkt die door arbeidsmigranten (net als door Nederlanders) als moeilijk toegankelijk wordt ervaren (RISBO 2024).

Lang verblijvende arbeidsmigranten boeken vaak economische vooruitgang, maar een grote groep blijft in een kwetsbare positie

Zes jaar na aankomst hebben sommige EU-arbeidsmigranten die op het platteland gingen wonen, hun economische positie verbeterd. Bij de arbeidsmigranten die zowel bij aankomst als zes jaar later op het platteland woonden, is er een afname te zien in het aandeel mensen met (zeer) lage huishoudinkomens (van 59 procent naar 42 procent), banen via uitzendbureaus (van 39 procent naar 23 procent) en gedeelde woonruimtes (43 procent naar 31 procent). Anders gezegd: van deze migranten verbeterde het inkomen, de arbeidsmarktpositie en de woonsituatie. Dat sommige lang verblijvende arbeidsmigranten verhuisden naar een woning in de reguliere woningmarkt hangt er ook mee samen dat ze zich meer settelden en een partner en/of kinderen kregen.

De sociaaleconomische positie verbeterde ook bij lang verblijvende arbeidsmigranten die begonnen op het platteland en later verhuisden naar meer verstedelijkt gebied, of andersom, die van verstedelijk gebied naar het platteland verhuisden.

Hoewel sommige EU-arbeidsmigranten erin slagen hun positie te verbeteren, is er na zes jaar ook nog een aanzienlijk deel dat werkzaam is in uitzendwerk en woont in gedeelde huisvesting.

Een tweevoudige huisvestingsopgave: huisvesting voor hen die kort blijven én voor hen die langer blijven

De gemeenten op het platteland hebben te maken met een tweevoudige huisvestingsopgave. Er is immers huisvesting nodig voor de arbeidsmigranten die er tijdelijk blijven, maar ook voor degenen die zich langere tijd in Nederland vestigen. In deze studie verstaan we onder kort verblijvende arbeidsmigranten personen die minder dan zes jaar in Nederland verblijven. Voor de huisvesting van de groep tijdelijke arbeidsmigranten is structureel tijdelijke huisvesting nodig; wanneer de ene groep vertrekt zullen bedrijven immers nieuwe arbeidskrachten aantrekken. De arbeidsmigranten die langer blijven, zullen op den duur willen doorschuiven naar de reguliere woningmarkt, waardoor de woningvraag op het platteland mogelijk zal veranderen.

Focus gemeentelijk beleid op tijdelijke huisvesting en grootschalige voorzieningen, met weinig oog voor de langere termijn

In veel gemeenten is het huisvestingsbeleid beperkt tot kort verblijvende arbeidsmigranten en is er weinig aandacht voor de langere termijn. Daarbij geven gemeenten de voorkeur aan grootschalige woonlocaties buiten de bebouwde kom, maar ook erfbewoning wordt toegestaan.

Veel gemeenten ervaren knelpunten bij (de ontwikkeling van) huisvesting voor arbeidsmigranten, variërend van een druk op de lokale woningmarkt, een slechte huisvestingskwaliteit, en overlast in dorp of wijk door bijvoorbeeld overbewoning en een toename van dak- en thuislozen.

Woonlocaties buiten de bebouwde kom vaak gezien als oplossing, met voor- en nadelen

Het ontwikkelen van wooncomplexen buiten de bebouwde kom wordt vaak gezien als de goede huisvestingsoplossing voor arbeidsmigranten. In die complexen zou gezorgd kunnen worden voor huisvesting van voldoende kwaliteit, ze kunnen de druk op de woningmarkt verlichten en overbewoning en overlast terugdringen. Bovendien zijn ze sneller en goedkoper te realiseren dan reguliere woningen en is het mogelijk om ter plekke te zorgen voor voorzieningen voor de migranten.

Aan dergelijke complexen kunnen ook risico's zijn verbonden. Er is minder contact tussen bewoners en migranten, wat kan leiden tot grotere sociale afstand tot lokale inwoners, of tot verminderde integratie, met nadelen voor zowel migranten als de lokale bevolking.

Rijksbeleid vooral gericht op meer en betere huisvesting en versterken van de huurpositie van arbeidsmigranten

In 2020 bracht de commissie-Roemer de slechte woon- en werkomstandigheden van arbeidsmigranten aan het licht, en deed ze concrete aanbevelingen om die omstandigheden te verbeteren en misstanden tegen te gaan. Sindsdien zijn er verschillende maatregelen getroffen. Zo ondersteunt het Rijk gemeenten bij het voeren van beleid. Het richt zich daarbij grotendeels op het zorgen voor meer en betere huisvesting en het bestrijden en voorkomen van ongewenste neveneffecten. Dit laatste onder andere door het versterken van de huurpositie van arbeidsmigranten via de Wet betaalbare huur die in 2024 is ingegaan. Het Rijk ondersteunt daarnaast ook de ontwikkeling van de hiervoor genoemde grootschalige woonlocaties, bijvoorbeeld door de bouw van flexwoningen te stimuleren.

Daarnaast heeft het demissionaire kabinet-Schoof I verschillende adviezen aangevraagd over arbeidsmigratie en de huisvesting van arbeidsmigranten. Zo heeft het Interdepartementale Beleidsonderzoek (IBO) arbeidsmigratie in juli 2025 een advies uitgebracht over hoe Nederland de grip op de omvang, samenstelling en omstandigheden van arbeidsmigratie kan vergroten (zie ook taakomschrijving in de Miljoenennota 2025). Ook zal de Sociaal Economische Raad in 2025 op verzoek van het kabinet een advies uitbrengen over een gericht en selectiever arbeidsmigratiebeleid vanuit

een breed welvaartsperspectief. De Adviesraad migratie bracht in het voorjaar van 2025 een advies uit om te investeren in samenleven met arbeidsmigranten (Adviesraad migratie 2025) waarbij ook ingegaan werd op de mogelijke gevolgen van woonlocaties buiten de bebouwde kom. Deze adviezen kunnen – indien ze in beleid worden omgezet – gevolgen hebben voor regionale diversiteit in omvang, spreiding en kenmerken van toekomstige arbeidsmigranten en daarmee op de huisvestingsopgave op het platteland.

Arbeidsmigratie is veranderlijk

Omstandigheden in Nederland, maar ook omstandigheden in omliggende landen alsmede in de landen waar migranten vandaan komen, veranderen continu. De toename van de arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europese EU-landen in de afgelopen decennia hoeft zich de komende decennia dus bijvoorbeeld niet voort te zetten.

De verwachting is dat de migratie uit Midden- en Oost-Europese EU-landen naar Nederland in de nabije toekomst verder zal afnemen door economische groei en vergrijzing aldaar. Dit kan ertoe leiden dat in de toekomst bedrijven meer arbeidsmigranten uit andere delen van de wereld zullen werven. Deze ontwikkelingen kunnen impact hebben op de omvang, spreiding, kenmerken en behoeften van toekomstige arbeidsmigranten. Hierdoor kan in verschillende gemeenten de vraag naar woonruimte en naar migratie-specifieke voorzieningen veranderen. Het is dan ook belangrijk dat de lokale overheden en het Rijk deze ontwikkelingen nauwlettend blijven volgen en beleid ontwikkelen waarmee ze flexibel om kunnen gaan met kwantitatieve en kwalitatieve veranderingen rond arbeidsmigratie.

1 Inleiding

Arbeidsmigranten trekken vaker naar het platteland

De arbeidsimmigratie uit Europese Unie (EU)-lidstaten is de afgelopen decennia aanzienlijk toegenomen, van 6.000 in 2004 tot 46.000 personen in 2022. Sinds de uitbreiding van de Europese Unie met landen uit Midden- en Oost-Europa in 2004 en 2007, is vooral de arbeidsmigratie uit deze landen gestegen: van 1.000 naar 26.000 (CBS 2025).

Waar migratie vroeger vooral een stedelijk fenomeen was, woont deze nieuwe groep arbeidsmigranten steeds vaker in landelijke gebieden (Van der Star et al. 2021). De toename van arbeidsmigranten op het platteland is niet alleen in Nederland te zien, maar ook in andere West-Europese landen, zoals het Verenigd Koninkrijk (Doyle 2018; McCollum & Trevena 2021; McGhee et al. 2013; Trevena et al. 2013), Noorwegen (Rye & Slettebak 2020), Portugal (Fonseca 2008), Duitsland (Fiałkowska & Piechowska 2016), Frankrijk (Fromentin 2021) en Canada (Bragg 2024). Wat opvalt is dat in al deze landen op het platteland, in vergelijking met stedelijke gebieden, een grotere concentratie van laagbetaalde arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa te vinden is (Haandrikman et al. 2023; King et al. 2021; McAreavey & Argent 2018; Rye & Slettebak 2020; Rye & O'Reilly 2021). Ook in Nederland is dit het geval: zo trekken tuinbouwgemeenten als Westland, Horst aan de Maas en Midden-Delfland veel tijdelijke arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa (WRR 2020). In Nederland worden uitzendkrachten ingezet bij arbeidsintensieve plattelandsectoren: hierdoor is er sprake van een groeiende behoefte aan huisvesting voor tijdelijke arbeidsmigranten op het platteland.

Sinds het uitkomen van het advies van Roemer (2020) is er veel aandacht voor de negatieve kant van arbeidsmigratie. In dat advies werden de veelal slechte werk- en woonomstandigheden van arbeidsmigranten geschetst; er is sprake van uitbuiting en kwetsbaarheid door de afhankelijkheid van hun werkgever voor zowel een baan als woonruimte. Ook de arbeidsinspectie wijst regelmatig op misstanden die zij in woningen tegenkomen (De Boer 2022). Rijk en gemeenten zien nog steeds grote knelpunten in onder andere de huisvesting van arbeidsmigranten (Ministerie van SZW 2024; Hendriksma 2024). Daarnaast is er soms sprake van een onevenredige verdeling binnen regio's en tussen gemeenten (Roemer 2020).

Plattelandsgemeenten niet goed toegerust op arbeidsmigranten; weinig geschikte huisvesting en voorzieningen

Door de snelle toename van (tijdelijke) arbeidsmigranten op het platteland, staan gemeenten die eerder nauwelijks met migranten te maken hadden, voor nieuwe opgaven. De lokale voorzieningen en met name de lokale woningmarkt zijn er niet goed op ingericht om deze (tijdelijke) arbeidsmigranten goed te kunnen huisvesten (Baalbergen et al. 2023; Loomans et al. 2024). Wel is een groeiend aantal gemeenten bezig met het ontwikkelen van huisvestingsbeleid, specifiek voor tijdelijke arbeidsmigranten. Hierin wordt vaak gedacht aan grootschalige woonlocaties, veelal buiten de bebouwde kom. Die zouden leiden tot minder druk, overlast, overbewoning of onleefbaarheid in de bebouwde kom (WRR 2020).

Maar dergelijke grootschalige woonlocaties kunnen ook nadelen hebben voor migranten en omwonenden. Voor migranten kan het leven op het platteland in geïsoleerde woonlocaties nadelig zijn, doordat zij verder verwijderd zijn van voorzieningen zoals beter betaalde banen, (taal)scholen, huisvesting, medische zorg, en sociale netwerken (Ulceluse et al. 2021; Van Liempt & Mielliet 2021).

Geïsoleerde woonlocaties kunnen hun welzijn negatief beïnvloeden en bevorderen de omgang met de lokale gemeenschap niet (Ulceluse et al. 2021). Ook de Raad van Migratie (2025) stelt dat dergelijke geïsoleerde woonlocaties waarschijnlijk de integratie van arbeidsmigranten belemmeren, iets wat vooral relevant is als migranten langer in Nederland verblijven. Andersom kan gebrek aan contact ook stereotiep denken over arbeidsmigranten bevorderen onder de lokale bewoners (Ulceluse et al. 2021).

Sowieso liggen op het platteland voorzieningen vaak verder weg. Betrouwbaar en frequent openbaar vervoer ontbreekt bijvoorbeeld vaak, waardoor mensen afhankelijk zijn van een auto (Bastiaanssen & Breedijk 2022). Daarnaast gaat het op het platteland vaker om laagbetaalde seizoensarbeid wat de economische kansen voor migranten beperkt (Van den Berge et.al. 2018; Heyma & Vervliet 2022).

Deze studie: verkenning van migratiepatronen, -beleid en -opgaven op het platteland

Omdat grootschalige arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europese EU-landen een relatief nieuw fenomeen is op het platteland, zijn veel gemeenten onvoldoende toegerust om hier adequaat op te anticiperen. In deze studie gaan we daarom in op migratiepatronen op het platteland. We geven inzicht in de vestigings- en verhuispatronen van arbeidsmigranten op het platteland, evenals in hun leefsituatie op het gebied van werk, wonen, inkomen en huishoudenssamenstelling.

Daarbij bouwen we voort op eerdere PBL-onderzoeken³ die aantoonde dat vooral EU-migranten uit Midden- en Oost-Europa vaak hun eerste stappen op het platteland zetten, dat er veranderingen in wonen en werken optreden bij EU-arbeidsmigranten die langer in Nederland verblijven en dat vestigings- en verhuispatronen van EU-arbeidsmigranten tussen stedelijke en landelijke gebieden verschillen. We actualiseren enkele eerdere analyses (zie bijlage A voor uitgebreidere beschrijving).

We verkennen welke typen arbeidsmigranten uit EU-lidstaten zich tussen 2011 en 2021 op het platteland hebben gevestigd en vergelijken deze met arbeidsmigranten die zich elders in Nederland vestigden. Hoe verschillen deze groepen van elkaar en welke veranderingen in vestigingspatronen zien we in de loop van de tijd? Verder analyseren we wie op het platteland blijft, en wie weer vertrekt. Hiervoor vergelijken we EU-arbeidsmigranten die tussen 2011 en 2017 naar Nederland zijn verhuisd, op het moment van aankomst met hun situatie zes jaar later (dus voor de periode 2017-2023). Hiermee geven we ook een vervolg aan de aanbeveling van de Staatscommissie Bevolkingsvraagstukken 2050 (2024) om meer kennis te genereren over de huisvesting van arbeidsmigranten en de regionale verscheidenheid daarin.

Tekstkader 1.1 Definities

Wat verstaan we onder een arbeidsmigrant?

We hebben uit de CBS-data alle migranten uit de EU-landen in een gegeven jaar geselecteerd die het migratiemotief arbeidsmigratie of gezinsmigratie hebben gekregen. We gebruiken dus de migratiemotieven zoals gedefinieerd door het CBS. Iemand met het migratiemotief ‘arbeidsmigratie’

³ Manting et.al. 2022a; Manting et.al. 2022b; Loomans et.al. 2024; Zie tekstkader 2.2 in hoofdstuk 2 voor een update van Van der Star et. al. 2020

is een arbeidsmigrant. Daarnaast kunnen migranten met het motief ‘gezinsmigratie’ ook een arbeidsmigrant zijn. Daarvoor kijken we op twee meetmomenten of ze werkzaam zijn (op basis van de zogenoemde SECMBUS): op 1 januari van het eerste én op 1 januari van het tweede jaar na migratie. Iemand die bijvoorbeeld in 2012 uit een ander EU-land naar Nederland migreerde en volgens het CBS een gezinsmigrant was, maar op 1 januari 2013 en/of op 1 januari 2014 werk had, definiëren wij in deze studie als arbeidsmigrant.

Wat verstaan we onder platteland?

Onder platteland verstaan we alle buurten die niet tot weinig verstedelijkt zijn. We gebruiken daarbij de stedelijkheidsgraad volgens de CBS-indeling: niet tot weinig verstedelijkte buurten definiëren we als platteland, matig tot sterk verstedelijkte buurten definiëren we als kleine steden en suburbane gebieden, en zeer sterk stedelijke buurten definiëren wij als grootstedelijke aankomstlocaties.

Waarom zes jaar?

In deze studie kijken we hoe het arbeidsmigranten zes jaar na aankomst in Nederland vergaat. Er is voor zes jaar gekozen, omdat eerder onderzoek uitwees dat ontwikkelingen in de woonsituatie zich pas na enkele jaren voordoen, en ook omdat daaruit bleek dat de vertrekgenegtheid in de eerste 5 jaren na aankomst nog relatief groot is. Degene die hier minstens zes jaar blijven noemen we lang verblijvende arbeidsmigranten.

De studie is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 analyseren we de vestigingspatronen van EU-arbeidsmigranten op het platteland in vergelijking met die in meer verstedelijkte gebieden (zowel suburbane gebieden en kleine steden, als grote steden). We kijken naar de kenmerken van de groepen die zich vestigen en hoe dat verschilt naar waar men gaat wonen. In hoofdstuk 3 analyseren we vervolgens wie er blijft, verhuist of vertrekt. Daarna bespreken we in hoofdstuk 4 de mogelijke opgaven die deze ontwikkelingen met zich meebrengen, met name op het gebied van huisvesting, zowel op de korte als de lange termijn. We zetten dit naast een korte beschouwing van de beleidsinspanningen rond arbeidsmigranten. Ten slotte brengen we een aantal kennisleemten in kaart die richting kunnen geven aan nader onderzoek.

Tekstkader 1.2

Cijfers op een rijtje

Tussen 2011 en 2021 kwamen er 445.000 EU-arbeidsmigranten naar Nederland, die in de Basisregistratie Personen (BPR) zijn geregistreerd. Hiervan arriveerden er 109.000 op het platteland. Om de situatie van arbeidsmigranten te analyseren die zes jaar na aankomst nog in Nederland woonden, is gekeken naar arbeidsmigranten die tussen 2011-2017 op het platteland arriveerden: dat zijn er 61.500. Daarvan vertrekt de helft binnen zes jaar, de andere helft is zes jaar later nog in Nederland: zo’n 60 procent van degenen die zes jaar later nog in Nederland wonen woont nog steeds op het platteland, zo’n 40 procent is naar meer verstedelijkt gebied verhuisd.

De geregistreerde aantallen geven een onderschatting van het aantal in Nederland verblijvende EU-arbeidsmigranten, omdat niet elke arbeidsmigrant zich registreert of hoeft te registreren. Hoeveel meer EU-arbeidsmigranten er precies in Nederland wonen of werken is echter onbekend (IBO arbeidsmigratie 2025).

2 Wie arriveert waar: EU-arbeidsmigranten naar vestigingsgebied

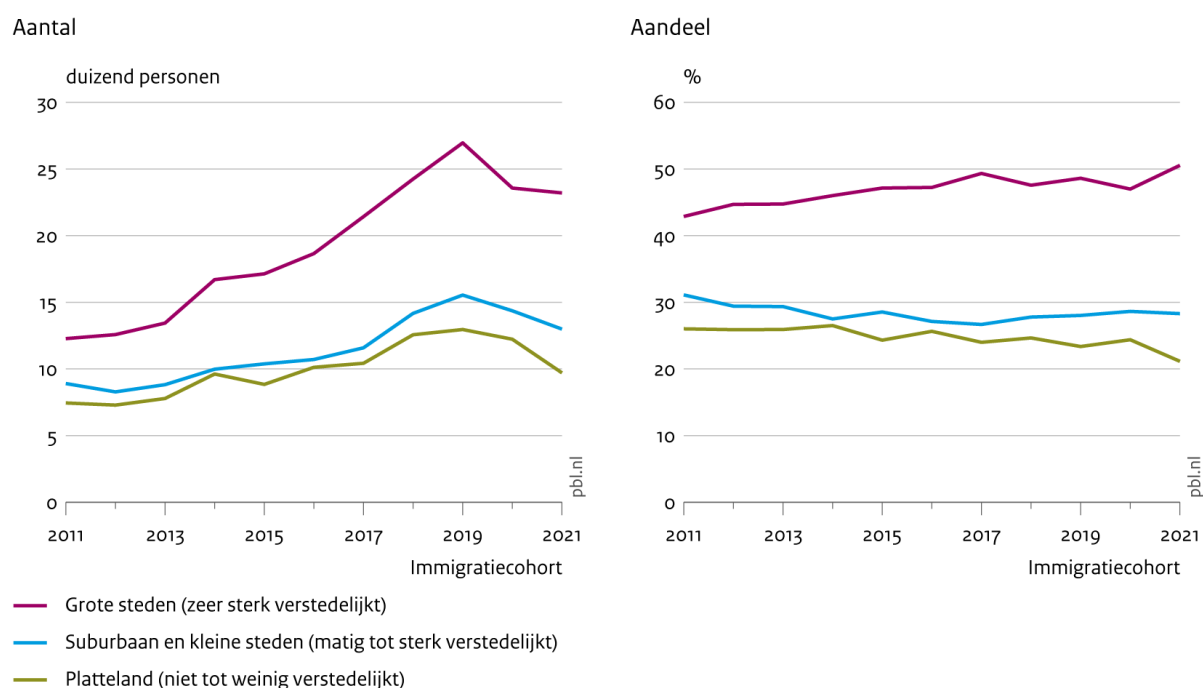
In dit hoofdstuk zetten we uiteen waar de arbeidsmigranten uit EU-landen zich in Nederland vestigen en hoe dit in de laatste jaren is veranderd. We kijken naar de herkomstregio (naar geboorteland), werk- en woonsituatie en inkomen. We vergelijken de migranten die zich op het platteland vestigen, met migranten die aankomen in de grote stad en in kleine steden en suburbane gebieden.⁴ We bespreken EU-arbeidsmigranten die zich tussen 2011 en 2021 in Nederland vestigden. In tegenstelling tot wat gebruikelijk is als het om onderzoek naar arbeidsmigranten gaat, besteden we hier niet zozeer aandacht aan waar ze werken, maar waar ze wonen.

Grootste deel EU-arbeidsmigranten vestigde zich in stad, aantal op platteland nam wel toe

In de periode 2011-2021 arriveerden 445.000 EU-arbeidsmigranten in Nederland. In 2011 ging iets meer dan een kwart (26 procent) van alle EU-arbeidsmigranten op het platteland wonen, 31 procent in kleine steden of suburbane gebieden en 43 procent in een van de grotere steden (figuur 2.1).

Figuur 2.1

Aankomstgebied van EU-arbeidsmigranten

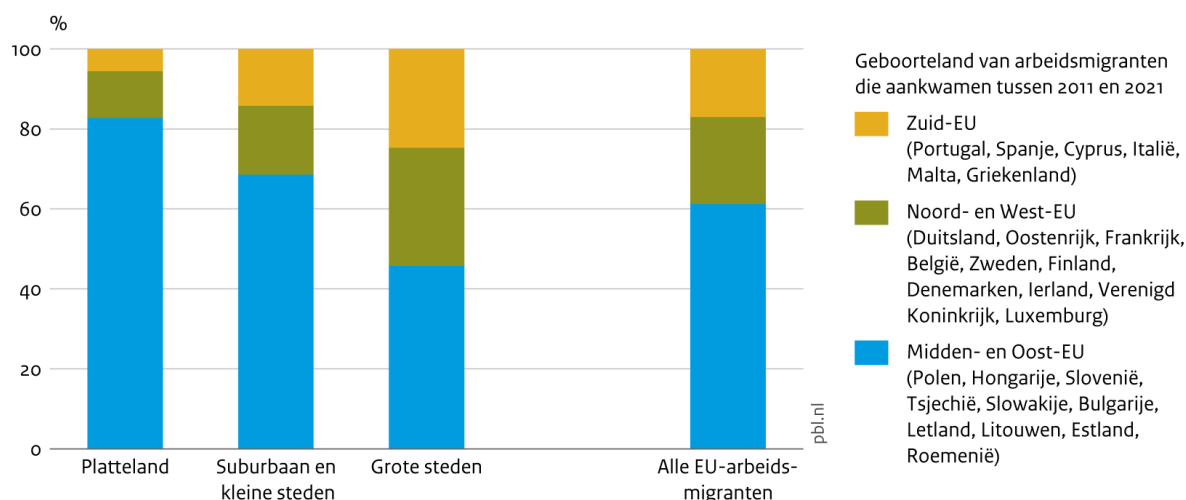

Bron: CBS; bewerking PBL

⁴ We gebruiken voor de vestigingslocatie de stedelijkheidsgraad van de buurt (volgens de CBS-indeling) waar arbeidsmigranten hun eerste woonadres hebben. Niet tot weinig verstedelijkte buurten definiëren wij als platteland, matig tot sterk verstedelijkte buurten definiëren we als kleine steden en suburbane gebieden, en zeer sterk stedelijke buurten definiëren wij als grootstedelijke aankomstlocaties. Zie bijlage A voor verder uitleg.

Figuur 2.2

Aankomstgebied van EU-arbeidsmigranten naar geboorteland

Bron: CBS; bewerking PBL

Het aandeel dat zich op het platteland vestigde, is gedaald van 26 procent in 2011 naar 21 procent in 2021. Deze daling trad vooral op tijdens de covid-19-pandemie. In absolute aantallen bleef het aantal migranten dat zich jaarlijks vestigde op het platteland echter oplopen van 7.500 (2011) naar 13.000 (2019), afgezien van een daling in 2020-2021.⁵ Het aandeel arbeidsmigranten dat start in de stad steeg van 43 procent (2011) naar 51 procent (2021), terwijl dat in suburbane gebieden en kleine steden licht daalde van 31 procent (2011) naar 28 procent (2021).

Merendeel EU-arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europese EU-landen; vestigen zich vooral op het platteland

De meerderheid van de EU-arbeidsmigranten die tussen 2011-2021 aankwam, 61 procent, was afkomstig uit de Midden- en Oost-Europese EU-landen (figuur 2.2, zie ook tekstkader 2.1). Dit geldt in het bijzonder voor het platteland: 83 procent van de EU-arbeidsmigranten die op het platteland gingen wonen, was afkomstig uit Midden- en Oost-Europa. Dit aandeel is veel lager in de grote steden (46 procent), en ook lager in de suburbane gebieden en kleine steden (69 procent). Immigranten afkomstig uit West- en Noord-Europese EU-landen zijn in alle typen gebieden de op één na grootste groep, in het bijzonder in de grote steden. In de grensstreken van Nederland gaat het in plattelandsgemeenten naar verhouding vaak om Belgen.⁶

⁵ Op welke wijze de pandemie de komst en aanwezigheid van arbeidsmigranten heeft beïnvloed is onduidelijk. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de verschillende effecten van de pandemie op werkgelegenheid in verschillende sectoren een rol hebben gespeeld bij of arbeidsmigranten bleven of vertrokken. Maar het is ook goed mogelijk dat sommige arbeidsmigranten niet konden vertrekken, terwijl anderen niet konden arriveren. Ook zullen de ontwikkelingen bij familie in het thuisland mogelijk gevolgen gehad hebben.

⁶ De meeste arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europese EU-landen zijn geboren in Polen (62 procent); zij vestigen zich naar verhouding vaker op het platteland (38 procent) dan in de suburbane gebieden of kleine steden (34 procent) of in de grote steden (28 procent). Bulgaren vormen de tweede groep (10 procent): zij wonen naar verhouding veel vaker in grote steden (69 procent) dan in suburbane gebieden en kleine steden (21 procent) of het platteland (10 procent). Polen zijn daarmee de omvangrijkste groep arbeidsmigranten op het platteland.

Tekstkader 2.1

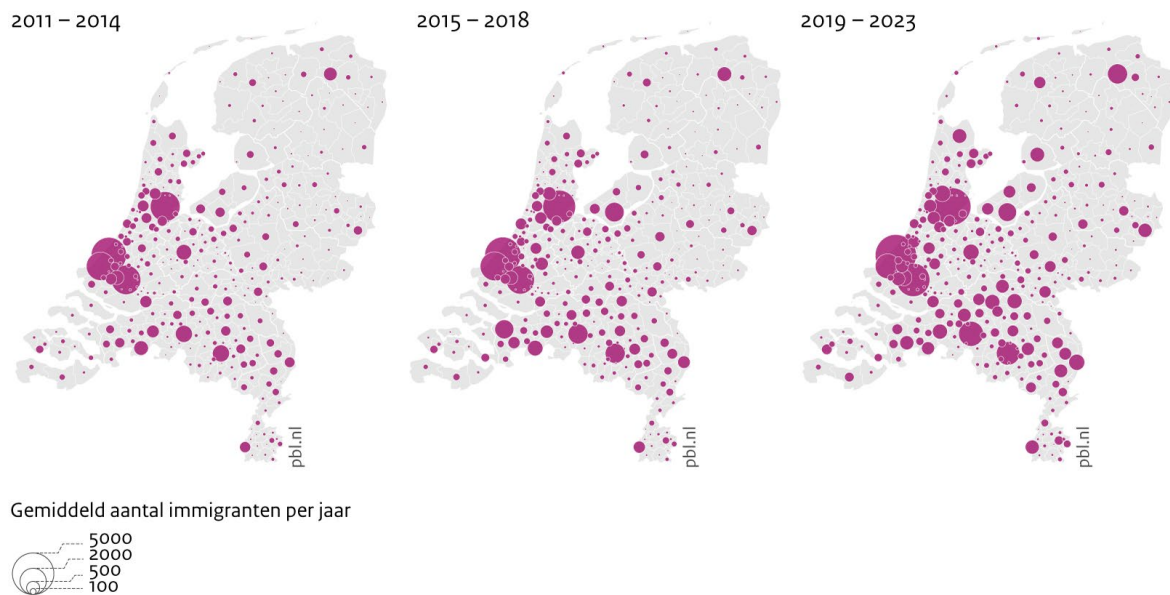
Immigratie uit het Midden en Oosten van de Europese Unie en uit de rest van de wereld

Dat immigranten uit Midden en Oost-Europese EU-landen vaker op het platteland arriveren dan migranten uit andere delen van de wereld, bleek al in eerder onderzoek (Van der Star et al. 2020). Hierbij ging het om migranten die vanwege arbeid, studie of gezin naar Nederland kwamen. Omdat deze analyse de periode van voor de covid-19-pandemie betrof, hebben we deze analyse geactualiseerd om te bekijken in hoeverre de groei zich ook daarna heeft doorgezet. Dat blijkt het geval te zijn: zelfs tijdens de periode van de covid-19-pandemie, waarin de migratie in het algemeen afzwakte, is de migratie uit Midden en Oost-Europa toegenomen.

Tussen 2011 en 2023 is het aantal immigranten uit EU-landen in Midden- en Oost-Europa beduidend toegenomen.⁷ Kwamen er tussen 2011 en 2014 gemiddeld zo'n 36.000 per jaar, tussen 2015 en 2018 lag dat gemiddelde op 43.500 en tussen 2019 en 2023 op 57.900.⁸ Dit laatste ondanks een tijdelijke migratiedip gedurende de covid-19-pandemie.

Figuur 2.3

Gemiddeld aantal immigranten met geboorteland in Midden- en Oost-EU

Bron: CBS; bewerking PBL

De migranten vestigden zich tussen 2011 en 2014 vooral in de Randstad, en daarnaast in het zuiden van Nederland (figuur 2.3). In latere jaren vestigden ze zich ook vaker in gemeenten in Noord-Holland en Flevoland. Het aantal gemeenten dat met de vestiging van deze migranten te maken kreeg, nam toe, waaronder ook veel kleine gemeenten.

⁷ Het CBS publiceert aantallen immigranten per gemeente, ongeacht migratiemotief.

⁸ We hebben jaarlijkse gemiddelden berekend per periode om de ontwikkelingen per periode vergelijkbaar te houden. De eerste twee perioden beslaan 4 jaar, de laatste 5 jaar.

In de periode 2019-2023 behoorden meerdere kleinere gemeenten tot de top 20 van gemeenten die jaarlijks de meeste immigranten uit Midden- en Oost-Europese EU-landen ontvangen, zoals Noordoostpolder, Horst aan de Maas, Peel en Maas, Zeewolde en Hollands Kroon. Tegelijkertijd vestigde een groot deel (30 procent) van de immigranten uit Midden- en Oost-Europese EU-landen zich in Rotterdam, Den Haag, Amsterdam en Westland.

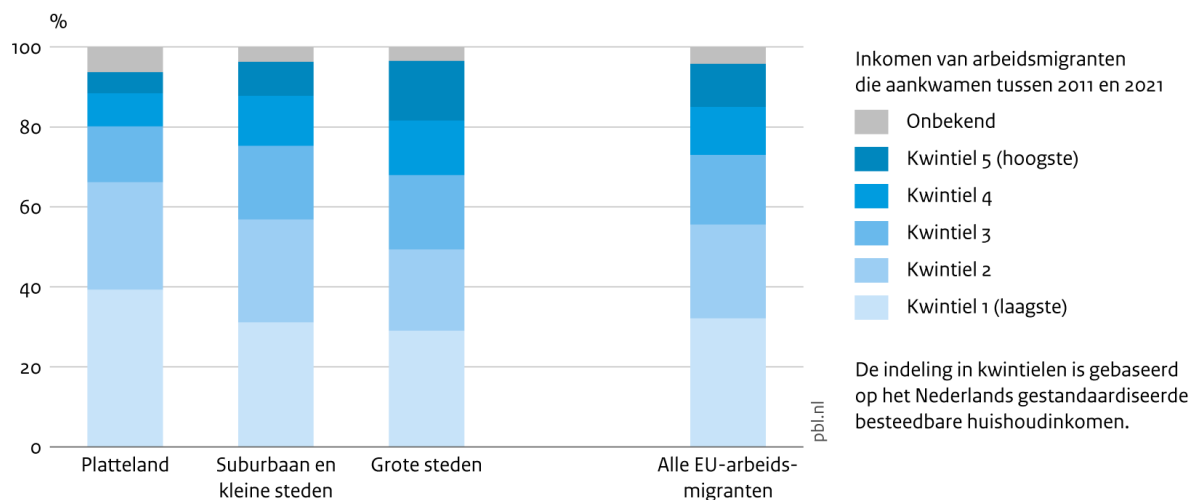
De vestigingskeuzes van migranten zijn voor een belangrijk deel het gevolg van de verschillen in regionale economie. Op het platteland zijn er vooral (laagbetaalde) banen in specifieke sectoren: land- en tuinbouw, logistiek, voedselverwerkende of verpakkingsindustrie, terwijl steden een veel heterogene arbeidsmarkt hebben. Veel migranten uit het Midden en Oosten van de EU worden door uitzendbureaus geworven voor bedrijven op het platteland.

Arbeidsmigranten op het platteland hebben vaak een laag inkomen

Arbeidsmigranten die zich tussen 2011 en 2021 na aankomst op het platteland vestigden, hebben relatief vaak een laag inkomen ⁹ (zie figuur 2.4). Rond de 65 procent (van alle arbeidsmigranten behoorde tot de twee laagste inkomenskwintielen in Nederland. Van de arbeidsmigranten die in de grote stad arriveerden, behoorde iets minder dan 50 procent tot deze groep. Arbeidsmigranten die in suburbaan gebied en kleine steden startten zaten daartussenin (57 procent). Duidelijk wordt hier ook dat arbeidsmigranten met een hoog inkomen vooral in de grote steden terechtkomen.

Figuur 2.4

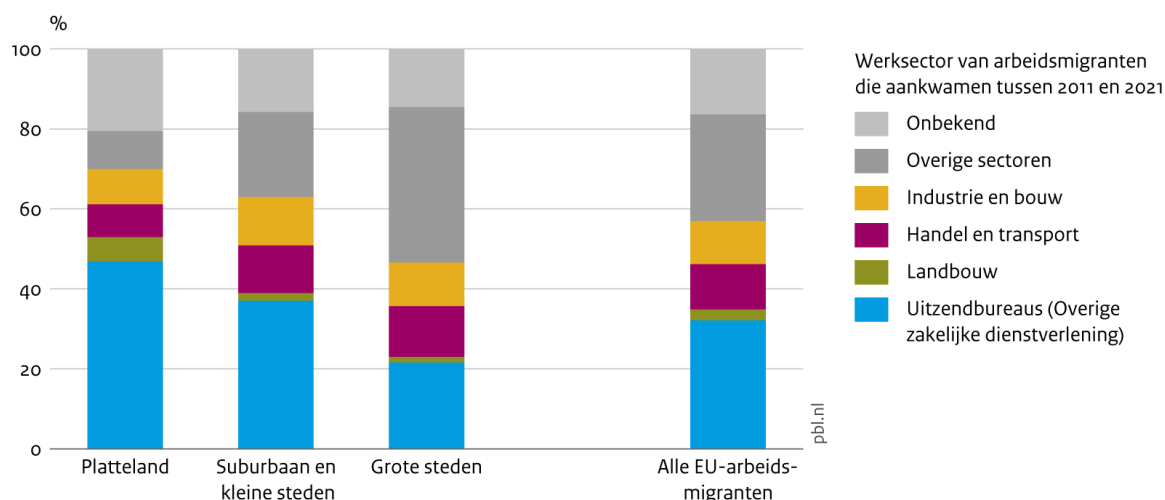
Huishoudinkomen bij aankomst van EU-arbeidsmigranten

Bron: CBS; bewerking PBL

⁹ Inkomen is gemeten als gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen. Voor alle huishoudens in Nederland wordt dit inkomen over vijf even grote groepen verdeeld (kwintielen). Daarna wordt de verdeling in kwintielen van arbeidsmigranten vergeleken met die van Nederland. Indien meer dan 20 procent bijvoorbeeld een inkomen in het laagste kwintiel heeft, is er sprake van een grotere groep in de laagste inkomensklasse in vergelijking met Nederland.

Figuur 2.5
Werksector bij aankomst van EU-arbeidsmigranten

Bron: CBS; bewerking PBL

In de loop der jaren is de inkomenspositie van net gestarte arbeidsmigranten verbeterd. Hoorden in 2011 nog nagenoeg 70 procent van alle nieuwe arbeidsmigranten op het platteland tot de laagste twee inkomenskwintielen, is dit geleidelijk afgenomen naar 60 procent in 2021. Een vergelijkbare trend is ook te zien in kleine steden en suburbane gebieden en ook in de grote steden (zie bijlage B).

De helft van de EU-arbeidsmigranten op het platteland werkte voor een uitzendbureau

Iets minder dan een derde (32 procent) van de EU-arbeidskrachten in Nederland werkte na aankomst in dienst van een uitzendbureau (zie figuur 2.5). Op het platteland lag dat percentage echter beduidend hoger, namelijk bijna de helft (47 procent). De CBS-statistieken geven overigens geen inzicht in de sector waarin een uitzendkracht werkzaam is. Het gaat zeer waarschijnlijk om werk in de landbouwsector, logistiek, slachterijen en overig productiewerk (Conclusr Research 2018; ABU en NBBU 2023).

Het aandeel EU-arbeidsmigranten dat bij aankomst als uitzendkracht werkte, was in de stad veel kleiner, namelijk 22 procent. In de stad is het aandeel van de overige sectoren (denk aan de horeca of de publieke diensten) groter. Overigens geldt ook in de stad en de suburbane gebieden dat veel EU-arbeidsmigranten als uitzendkracht werkzaam zijn (37 procent). In de periode 2011-2021 is dit aandeel dat werkzaam is in de uitzendbranche in alle gebieden toegenomen (zie bijlage B). In dezelfde periode neemt het aantal 'onbekend' af.¹⁰

De helft van de EU-arbeidsmigranten deelde een woning, op het platteland gold dit voor bijna twee derde

Woningdelen was in de onderzoeksperiode de belangrijkste woonvorm onder EU-arbeidsmigranten: de helft (51 procent) deelde een woning met andere huishoudens bij aankomst

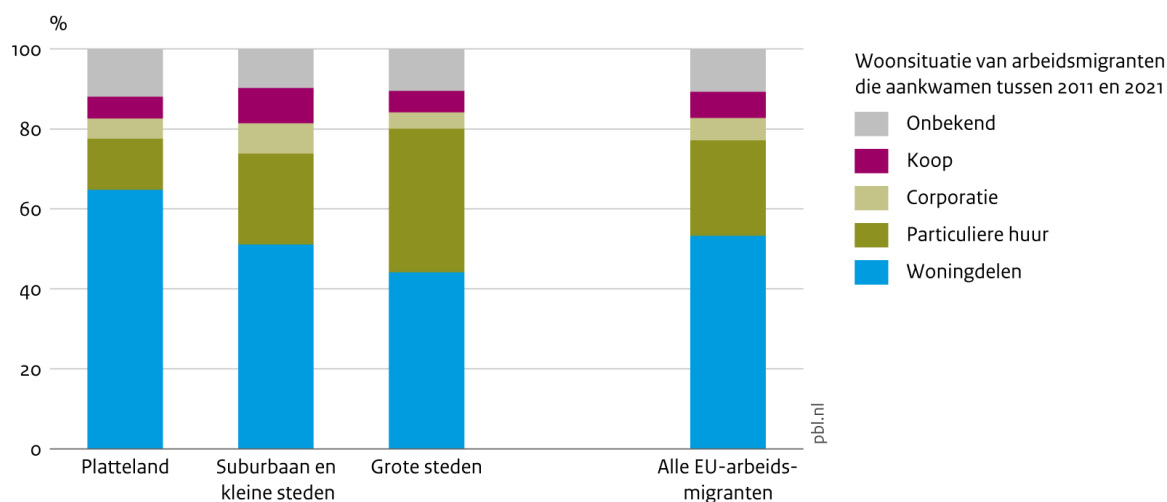
¹⁰ Hierdoor weten we niet óf het aandeel in de uitzendbranche daadwerkelijk toeneemt onder recent gearriveerde arbeidsmigranten, of dat het simpelweg nu beter geregistreerd wordt.

in Nederland (figuur 2.6). Dit gold vooral voor EU-arbeidsmigranten die op het platteland aankwamen: 64 procent deelde hun woning met andere huishoudens. Een klein deel startte in de particuliere huursector (12 procent), sociale huursector (5 procent)¹¹ of koopwoning (7 procent).

Ook voor EU-arbeidsmigranten die in de suburbane gebieden of kleine steden startten was woningdelen met 51 procent de meest voorkomende woonvorm na aankomst. Dat deze migranten relatief vaak een woning delen hangt er veelal mee samen dat uitzendbureaus vaak de woonplekken regelen voor tijdelijke arbeidsmigranten. Dergelijke plekken worden aangeboden op bedrijfsterrainen, vakantieparken, voormalige hotels of op nieuwbouwlocaties.

Figuur 2.6

Woonsituatie bij aankomst van EU-arbeidsmigranten

Bron: CBS; bewerking PBL

In de grote stad was woningdelen ook de belangrijkste woonvorm voor net gearriveerde arbeidsmigranten (44 procent). De migranten wonen daar ook relatief vaak in een woning uit de particuliere huursector (36 procent). De ontoegankelijkheid van de sociale huursector voor EU-arbeidsmigranten blijkt uit het relatief kleinere aandeel van 4 procent; alleen in de suburbane gebieden en kleine steden was het iets groter met 8 procent. Dat EU-arbeidsmigranten in de grote stad vaker een woning huurden in de particuliere huursector heeft er onder meer mee te maken dat er in de stad meer aanbod was in de particuliere huursector. Maar ook andere factoren spelen een rol, zoals het gemiddeld hogere huishoudinkomen van EU-arbeidsmigranten die in de stad wonen. Woningdelen nam iets toe bij migranten die later in Nederland arriveerden, maar alleen op het platteland (bijlage B).

EU-arbeidsmigranten bij aankomst vaak jong, alleenstaand en zonder kinderen

EU-arbeidsmigranten zijn vaak jong, alleenstaand en hebben geen kinderen op het moment dat ze in Nederland aankomen (Manting et.al. 2022). In de stad was 52 procent tussen de 25 en 34 jaar, op

¹¹ Omdat deze nieuw-geregistreerde arbeidsmigranten waarschijnlijk nog niet voldoende wachttijd hebben opgebouwd voor toegang tot de sociale huursector, gaat het hier waarschijnlijk om mensen die bij een zittende sociale huurder intrekken.

het platteland was dat aandeel kleiner, met 41 procent (bijlage c). Op het platteland arriveerden meer migranten zonder partner (68 procent), in de grote stad arriveerde men vaker samen met een partner dan op het platteland, en dan meestal met een partner die ook in het buitenland geboren is. Met 38 procent startten arbeidsmigranten in de stad vaker samen met een niet in Nederland geboren partner dan op het platteland (27 procent). De overgrote meerderheid (87 procent) van de EU-arbeidsmigranten had geen kinderen (of er in het thuisland kinderen wonen, is onbekend). Dat aandeel was vrijwel gelijk op het platteland en in de stad.

Samengevat: EU-arbeidsmigranten op het platteland vaker uit Midden- en Oost-Europa, met een lager huishoudinkomen, werkzaam voor een uitzendbureau en een woning delend

De EU-arbeidsmigranten die zich na aankomst op het platteland vestigden, waren in ruime meerderheid afkomstig uit Midden- en Oost-Europa. Verder geldt dat op het platteland, vaker dan in de stad, EU-arbeidsmigranten startten in een positie die hun kwetsbaar maakt: met een relatief laag huishoudinkomen, werkzaam als uitzendkracht en een woning delend met één of meerdere andere huishoudens. Uitzendkrachten hebben in de regel geen vast contract en kunnen van het ene op het andere moment hun baan en/of hun woonplek verliezen. Dit heeft de afgelopen tijd onder meer tot een snelle groei in dakloosheid onder arbeidsmigranten geleid. Werknemers met een tijdelijk contract hebben ook een minder sterke positie op de woningmarkt omdat ze minder snel toegang krijgen tot de koopwoningmarkt, doordat ze minder snel een hypotheek krijgen (Weterings et.al. 2024).

In de grote steden was de positie van net in Nederland aangekomen EU-arbeidsmigranten meer divers. Daar had een groter aandeel een relatief hoog huishoudinkomen en het aandeel werkzaam als uitzendkracht was kleiner. In de grote steden werkten ze dus ook vaak bij andere arbeidssectoren dan de uitzendbranche. Verder was hier de rol van de particuliere huursector groter in de huisvesting van EU-arbeidsmigranten. Dat dit in de grote steden vaker voorkwam, komt niet alleen doordat het aanbod hier groter was, maar ook door de relatief hogere huishoudinkomens. Terwijl het aandeel relatief lage huishoudinkomens op het platteland wel iets afnam bij de migranten, nam het aandeel werkzaam in de uitzendbranche juist iets toe naarmate men later in de periode tussen 2011 en 2021 arriveerde (bijlage b).

3 Wie blijft op het platteland, wie verhuist ernaartoe, wie vertrekt?

Arbeidsmigranten verblijven vaak tijdelijk in Nederland. Circa een derde is al binnen 1,5 jaar vertrokken (Manting et al. 2022b). Arbeidsmigranten die langdurig in Nederland blijven krijgen in het algemeen minder aandacht in onderzoek en beleid dan tijdelijke arbeidsmigranten. Vanuit beleid, maar ook een breder economisch en maatschappelijk perspectief is het echter van belang inzicht te hebben in wie blijft en wie vertrekt.

Daarom analyseren we in dit hoofdstuk hoe de situatie van EU-arbeidsmigranten zes jaar¹² na aankomst is veranderd; voor de groep mensen die in 2011 arriveerde kijken we naar hun situatie in 2017, en voor de groep die in 2017 arriveerde naar 2023. Er blijkt een groep ‘honkvaste’ arbeidsmigranten te zijn die lang op het platteland blijven wonen; ten minste 6 jaar. We vergelijken die groep met migranten die van het platteland naar de grote steden of naar een kleinere stad/suburbaan gebied zijn verhuisd. Daarnaast kijken we naar EU-arbeidsmigranten die van de stad naar het platteland verhuizen. En ten slotte vergelijken we deze groepen met diegenen die binnen zes jaar uit Nederland vertrokken zijn.

Zes jaar later: de helft is uit Nederland vertrokken, een derde is op het platteland gebleven

Van de 61.500 EU-arbeidsmigranten die in de periode 2011-2017 op het platteland startten, is bijna de helft (30.000) binnen de periode van zes jaar weer verdwenen uit de gemeentelijke registraties en dus waarschijnlijk weer geëmigreerd of geremigreerd. Deze groep zien we als tijdelijke arbeidsmigranten. Van degenen die niet vertrokken, woonden er 18.500 (60 procent) zes jaar later nog steeds op het platteland. 12.800 personen (40 procent) zijn verhuisd naar een grote stad of naar een kleine stad of surburbane woonomgeving. Zo’n 8.000 EU-arbeidsmigranten die niet op het platteland gestart zijn, woonden er zes jaar later wel.

Honkvast op het platteland: na zes jaar relatief een verbetering in sociaaleconomische positie

Een deel van de arbeidsmigranten die honkvast op het platteland zijn gebleven, verbeterden in die periode van zes jaar hun sociaaleconomische positie.¹³ Ten eerste is het aandeel met een relatief (zeer) laag inkomen onder honkvaste EU-arbeidsmigranten in die periode van zes jaar gedaald van 59 procent naar de 42 procent. In het algemeen komt de inkomensverdeling onder honkvaste arbeidsmigranten op het platteland de inkomensverdeling (gemeten als verdeling onder inkomenskwintielen) dicht bij die van alle Nederlandse huishoudens.

Mogelijke verklaringen hiervoor kunnen zijn dat in de loop van de tijd arbeidsmigranten op het platteland hun arbeidspotentieel beter benutten en toegang krijgen tot beter betaalde banen. Omdat het hier gaat om ontwikkelingen in huishoudinkomen, kan een deel van deze stijging mogelijk ook het gevolg zijn van het gaan samenwonen met een (werkende) partner (zie hieronder). Een belangrijke kanttekening blijft hierbij dat het in eerste instantie om een relatieve verbetering van de inkomenspositie gaat.

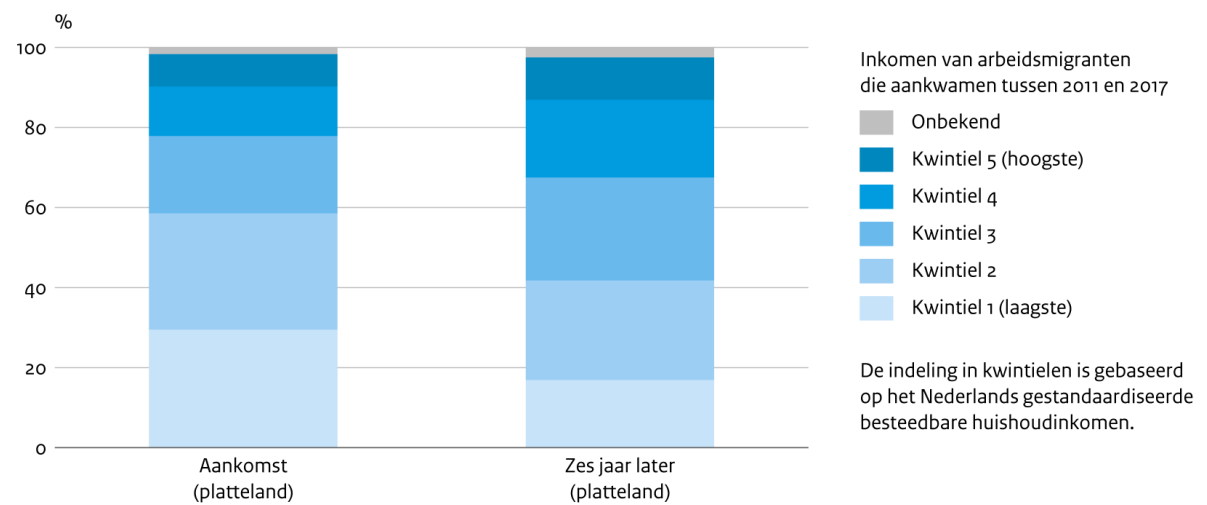
Ten tweede is het aandeel uitzendkrachten verminderd van 39 procent naar 23 procent (figuur 3.2). Omdat deze afname gepaard gaat met een lichte toename in de drie sectoren waarin arbeidsmigranten vaak werkzaam zijn (landbouw, industrie en bouw en handel), is dit een indicatie dat sommige EU-arbeidsmigranten op den duur niet langer als uitzendkracht, maar direct in dienst van de werkgever werken.

¹² We hebben voor een periode van zes jaar na aankomst in Nederland gekozen, omdat we bij eerder onderzoek zagen dat de overgang van gedeeld wonen naar een koop- of huurwoning pas na enkele jaren op gang komt (Manning et.al. 2022a).

¹³ Bij deze analyse gaat het om migranten die op twee momenten (aankomst en zes jaar later) op het platteland woonden: dat wil zeggen dat het om dezelfde mensen gaat.

Figuur 3.1

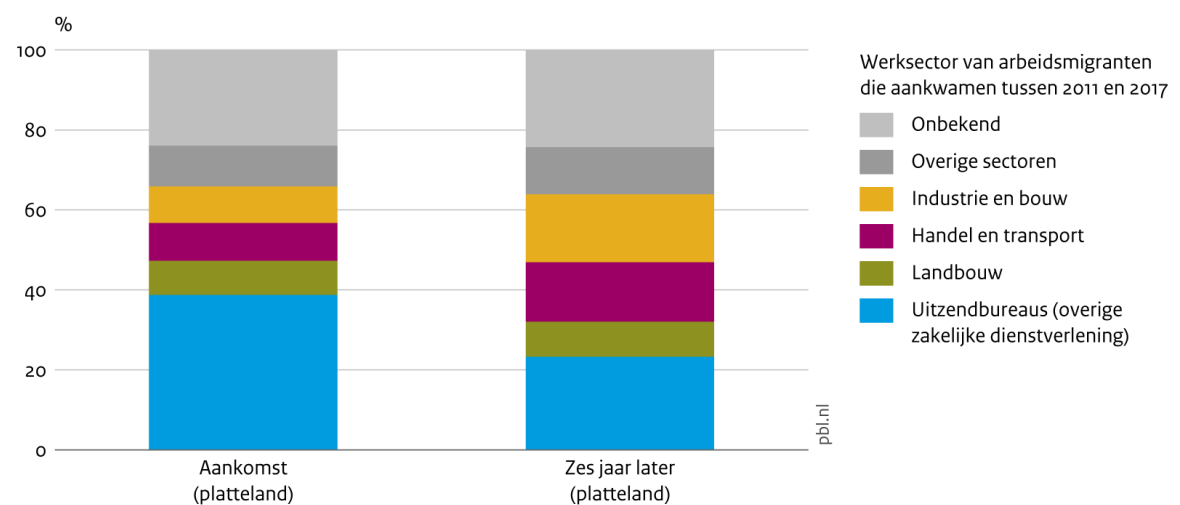
Huishoudinkomen van honkvaste EU-arbeidsmigranten op platteland bij aankomst en zes jaar later

Bron: CBS; bewerking PBL

Figuur 3.2

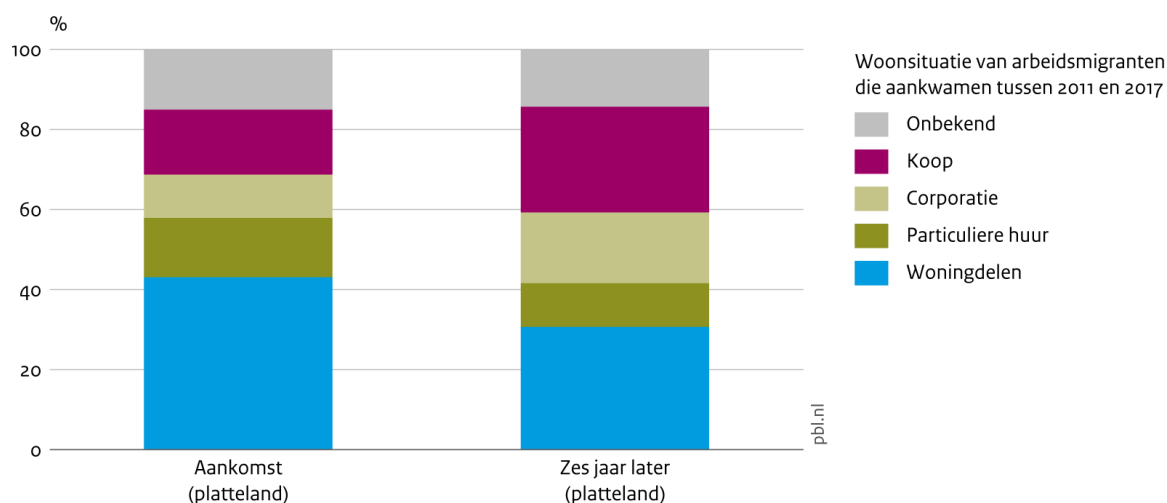
Werksector van honkvaste EU-arbeidsmigranten op platteland bij aankomst en zes jaar later

Bron: CBS; bewerking PBL

Figuur 3.3

Woonsituatie van honkvaste EU-arbeidsmigranten op platteland bij aankomst en zes jaar later

Bron: CBS; bewerking PBL

Ten derde is de woonsituatie veranderd: het aandeel dat een woning deelde met andere huishoudens is in die zes jaar aanzienlijk gedaald van 43 procent naar 31 procent, ten gunste van een stijging van zelfstandige sociale huur- en koopwoningen (figuur 3.3).

Ook zijn er veranderingen in de huishoudenssituatie. EU-arbeidsmigranten, die tussen 2011 en 2017 arriveerden en zes jaar later nog op het platteland woonden, hadden na zes jaar vaker een (in het buitenland geboren) partner: het aandeel nam toe van 51 naar 64 procent. Het aandeel met een in het buitenland partner nam toe van 41 procent naar 51 procent (bijlage c). Ook lag het aandeel huishoudens met kinderen onder honkvaste arbeidsmigranten op het platteland hoger, van 23 procent bij aankomst naar 39 procent zes jaar later. Hierboven gaven we al aan dat de verbeteringen in huishoudenssituatie mogelijkerwijze ook deels het gevolg kunnen zijn van de groei van het aantal arbeidsmigranten dat met een partner samenwoont.

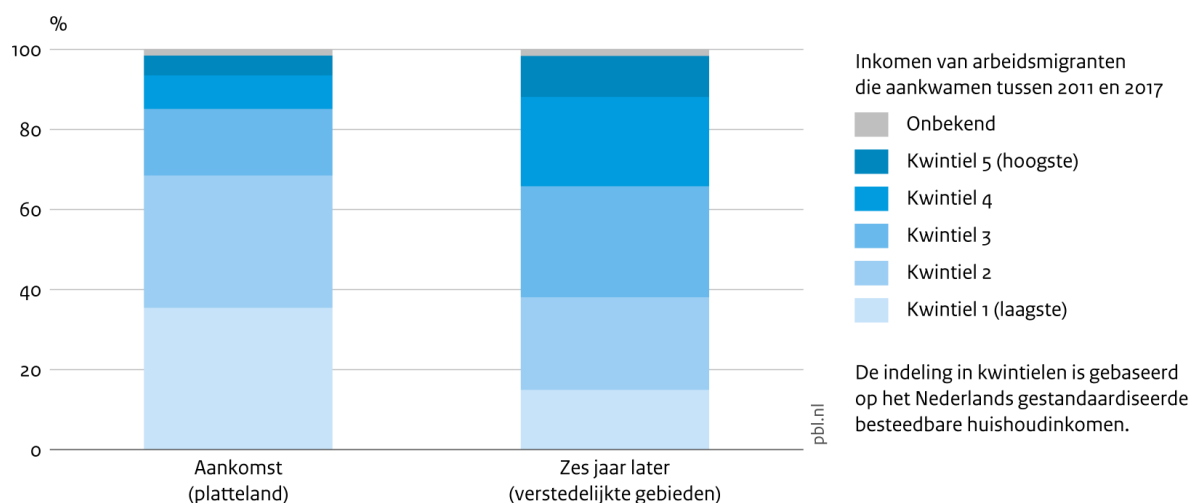
Overigens komen deze patronen overeen met die van de arbeidsmigranten die verhuisd zijn van het platteland naar andere meer verstedelijkte gebieden (in de analyses hierna zijn grote steden en suburbane en kleine steden samengevoegd omdat het om kleine aantallen gaat) én bij degenen die in de tussentijds juist van de stad op het platteland zijn komen te wonen, zoals we hierna zullen zien.

Van platteland naar stad: slechtere startpositie, maar ook verbetering

Van de migranten die van het platteland naar de stad verhuisden, verbeterde vaak hun positie. Na zes jaar is het aandeel van deze groep met een relatief laag inkomen (onderste twee inkomenskwintielen) gedaald van 69 procent naar 38 procent. We zien daarentegen vooral een toename in inkomen bij arbeidsmigranten die van het platteland vertrekken, in het bijzonder bij arbeidsmigranten met een hoger inkomen (3^e tot en met 5de inkomenskwintiel) (figuur 3.4). In het algemeen lijkt hun situatie na zes jaar meer op de inkomensverdeling van alle Nederlandse huishoudens. Deze verbetering (ten opzichte van het Nederlands gemiddelde huishoudinkomen) kan overigens wederom deels het gevolg van het feit dat men is gaan samenwonen met een partner die misschien ook verdient.

Figuur 3.4

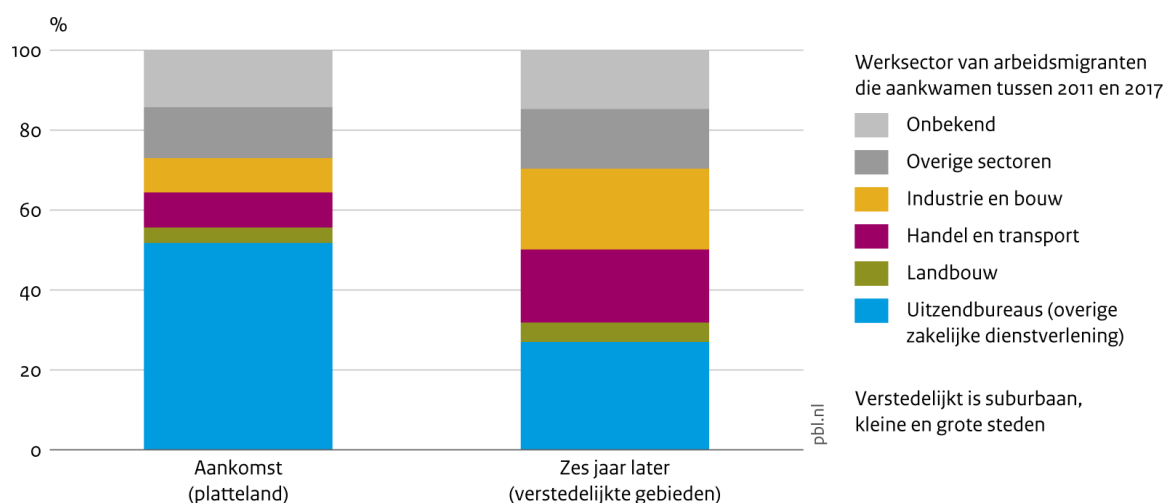
Huishoudinkomen van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied platteland en zes jaar later woonachtig in verstedelijkte gebieden

Bron: CBS; bewerking PBL

Figuur 3.5

Werksector van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied platteland en zes jaar later woonachtig in verstedelijkte gebieden

Bron: CBS; bewerking PBL

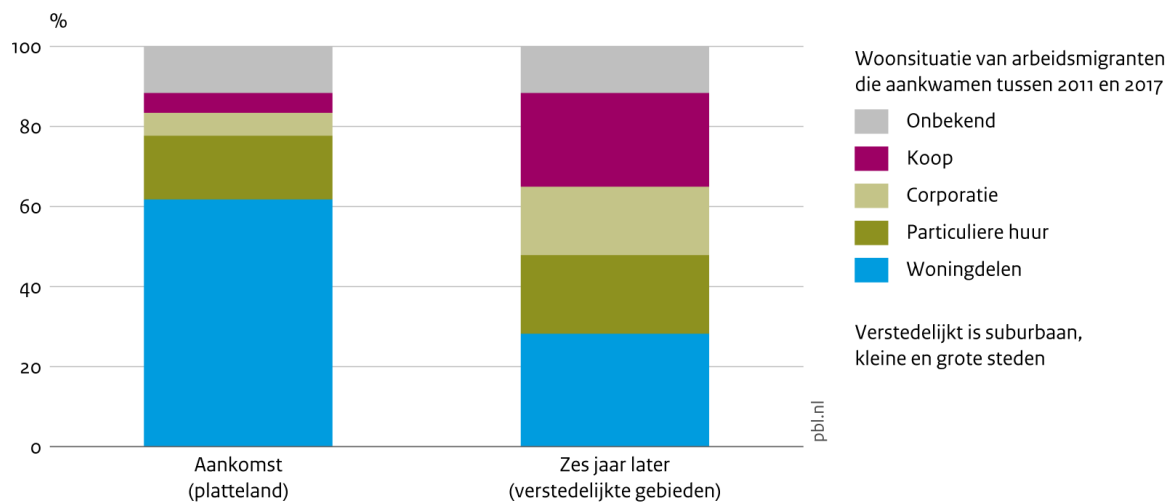
Van de arbeidsmigranten die van het platteland naar de stad verhuisden, halveerde het aandeel uitzendkrachten bijna (van 52 procent naar 27 procent; zie figuur 3.5), al is het aandeel uitzendkrachten na 6 jaar nog wel iets groter dan bij de honkvaste arbeidsmigranten op het platteland. Tegelijkertijd nam bij arbeidsmigranten die van het platteland naar de stad verhuisden, met name het aandeel werkenden in de industrie en bouw en in de handel en het transport naar verhouding sterk toe (figuur 3.6). Deze stijging is opvallend, aangezien deze sectoren in stedelijke gebieden niet groeiden (Weterings et.al. 2019).

Ten slotte nam het aandeel migranten dat een woning deelde na de verhuizing naar de stad sterk af: van 62 procent naar 28 procent (figuur 3.6). Zij woonden zelfstandig, of gingen samenwonen met een partner.

Ook voor deze groep geldt namelijk – net als voor de honkvaste EU-arbeidsmigranten op het platteland – dat het aandeel met een partner of het aandeel met kind(eren) toenam, met respectievelijk 37 procent naar 65 procent en 16 procent naar 34 procent (bijlage C).

Figuur 3.6

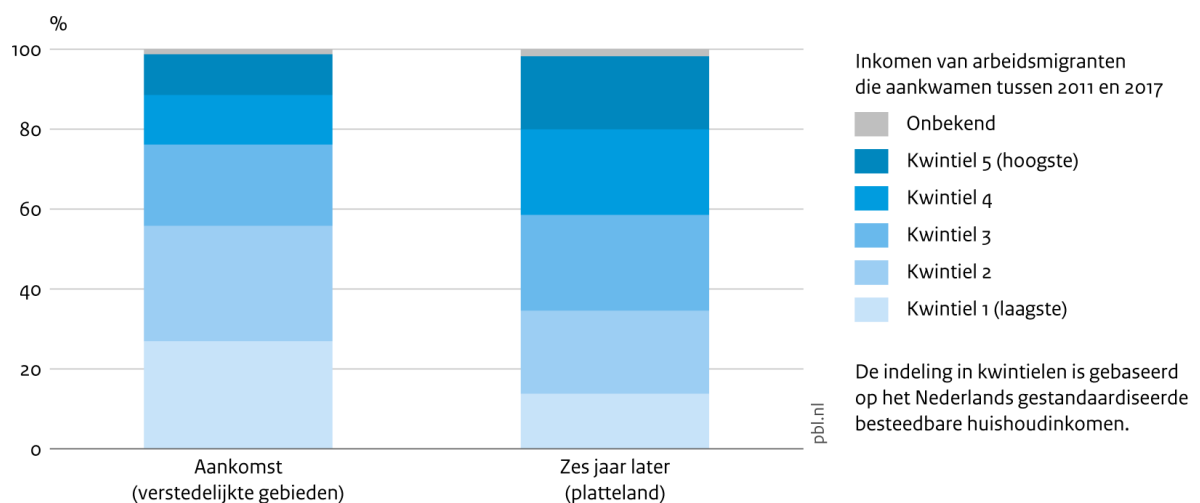
Woonsituatie van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied platteland en zes jaar later woonachtig in verstedelijkte gebieden

Bron: CBS; bewerking PBL

Figuur 3.7

Huishoudinkomen van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied verstedelijkte gebieden en zes jaar later woonachtig op platteland

Bron: CBS; bewerking PBL

Van stad naar platteland: naar platteland verhuisde migranten tonen meeste verbetering in situatie

Voor immigranten die verhuisden van de meer verstedelijkte gebieden (stad, suburbane gebieden en kleine steden) naar het platteland zijn er eveneens verbeteringen in de sociaaleconomische positie: het aandeel met een (zeer) laag inkomen (de eerste twee inkomenskwintielen) is gedaald van 69 procent naar 38 procent (figuur 3.7).

Wat oorzaak of gevolg is, kunnen we op grond van deze data niet zeggen: het is mogelijk dat een al verbeterde inkomenspositie tot een verhuizing naar het platteland leidde, maar het is ook mogelijk dat ze naar het platteland verhuisden voor een beter betaalde baan.

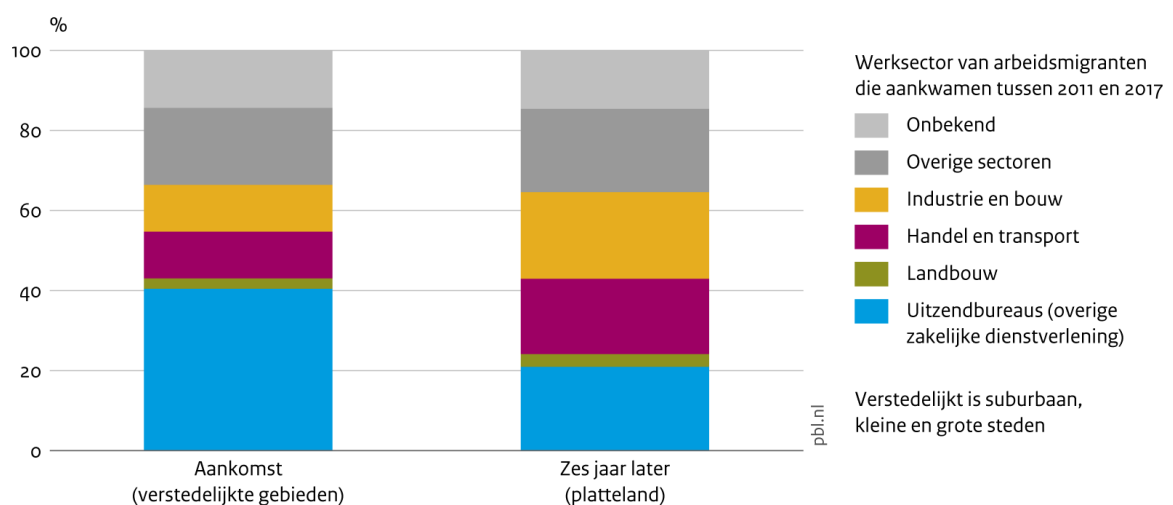
Het aandeel uitzendkrachten was bij degenen die van een verstedelijkt gebied naar het platteland verhuisden kort na aankomst in Nederland al het laagste in vergelijking met de groep die op het platteland startte. Kort na aankomst was het 40 procent en zes jaar later is het gehalveerd tot 21 (figuur 3.8). Deze groep werkte zowel kort na aankomst in Nederland als zes jaar later vaker in andere sectoren.

Het aandeel arbeidsmigranten dat na aankomst in Nederland in de uitzendbranche ging werken, was in de verstedelijkte gebieden al lager dan de groep die op het platteland begon, namelijk 40 procent tegenover 45 procent. Zes jaar na aankomst werkt nog 21 procent voor een uitzendbureau. De migranten die beginnen in de stad werken dus zowel kort na aankomst in Nederland maar vooral zes jaar later, vaker in andere sectoren.

Het aandeel dat na de verhuizing naar het platteland een woning deelde daalde van 46 procent naar 23 procent en het aandeel in particuliere huur van 27 procent naar 12 procent, terwijl het aandeel koop en sociale huur gestegen is (figuur 3.9). Het aandeel in koop nam toe van 8 naar 31 procent terwijl het aandeel van huur in een corporatiewoning toenam van 8 naar 19 procent. Ook onder EU-arbeidsmigranten die van meer verstedelijkte gebieden naar het platteland verhuisden nam het aandeel met een partner en het aandeel met een kind toe, van respectievelijk 50 procent naar 70 procent en 18 naar 41 procent (bijlage C).

Figuur 3.8

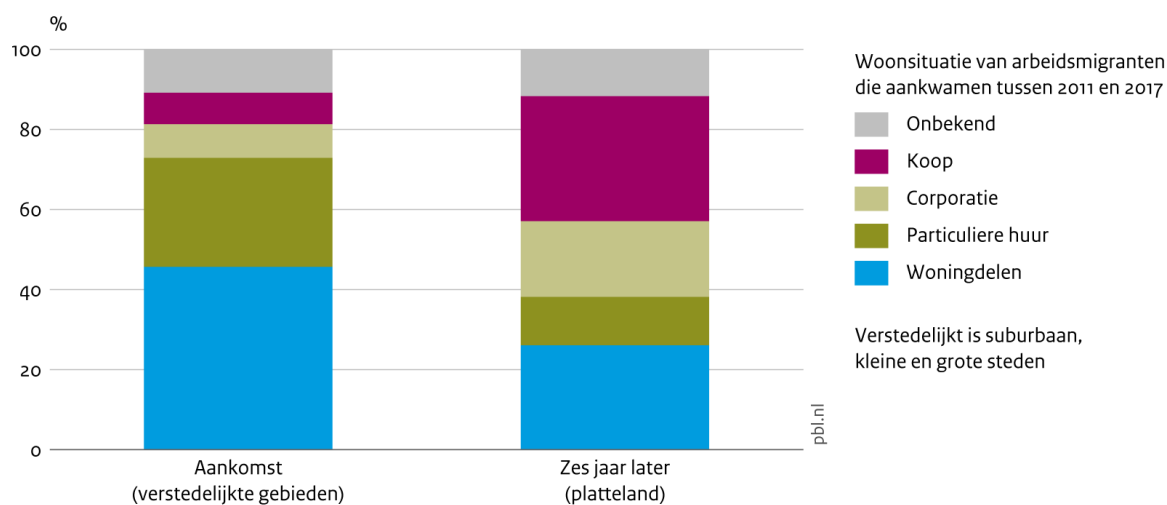
Werksector van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied verstedelijkte gebieden en zes jaar later woonachtig op platteland

Bron: CBS; bewerking PBL

Figuur 3.9

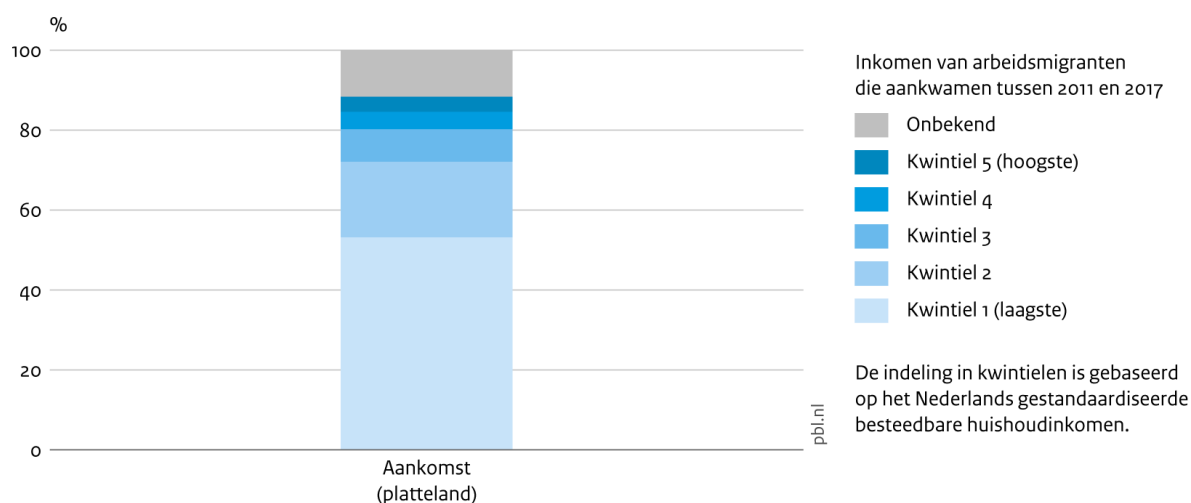
Woonsituatie van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied verstedelijkte gebieden en zes jaar later woonachtig op platteland

Bron: CBS; bewerking PBL

Figuur 3.10

Huishoudinkomen van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied platteland en binnen zes jaar geëmigreerd

Bron: CBS; bewerking PBL

Na zes jaar niet meer in Nederland, dan vaker een slechtere startsituatie

Ten slotte blijkt dat van de arbeidsmigranten die op het platteland startten en zes jaar later niet meer in Nederland woonden¹⁴, al bij aanvang naar verhouding minder verdienden (figuur 3.10).

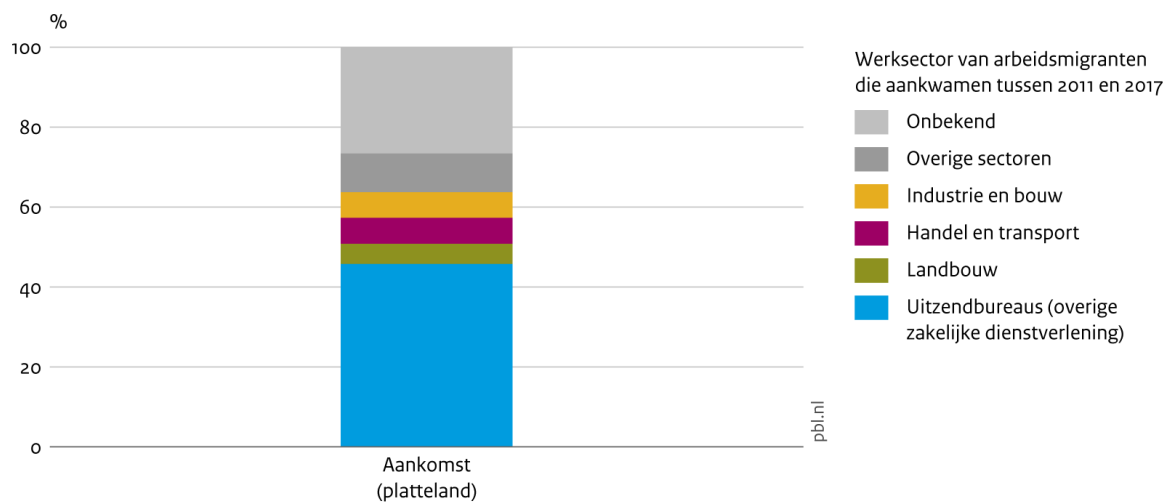
¹⁴ Het gaat om mensen die niet langer geregistreerd zijn in het Basis Register Personen van het CBS. Naast vertrek uit Nederland kan dit ook door dakloosheid verklaard worden. Zie bijlage A.

72 procent had een (zeer) laag huishoudinkomen na aankomst op het platteland. Het lijkt er dus op dat vooral lagere-inkomensgroepen relatief snel weer vertrekken, of in ieder geval vertrekken voordat ze de kans kregen om hun huishoudinkomen te verbeteren. Het is natuurlijk ook mogelijk dat ze vanaf het begin van plan waren om kort in Nederland te verblijven.

De arbeidsmigranten die aankwamen op het platteland en binnen zes jaar uit Nederland zijn vertrokken, werkten relatief vaak als uitzendkracht: het aandeel dat werkzaam was in de uitzendbranche is met 46 procent iets hoger dan onder arbeidsmigranten die in andere sectoren op het platteland werkten (39 procent), maar was wel lager dan bij arbeidsmigranten die in de loop der jaren van het platteland naar een meer verstedelijkt gebied verhuisd zijn (figuur 3.11).

Figuur 3.11

Werksector van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied platteland en binnen zes jaar geëmigreerd

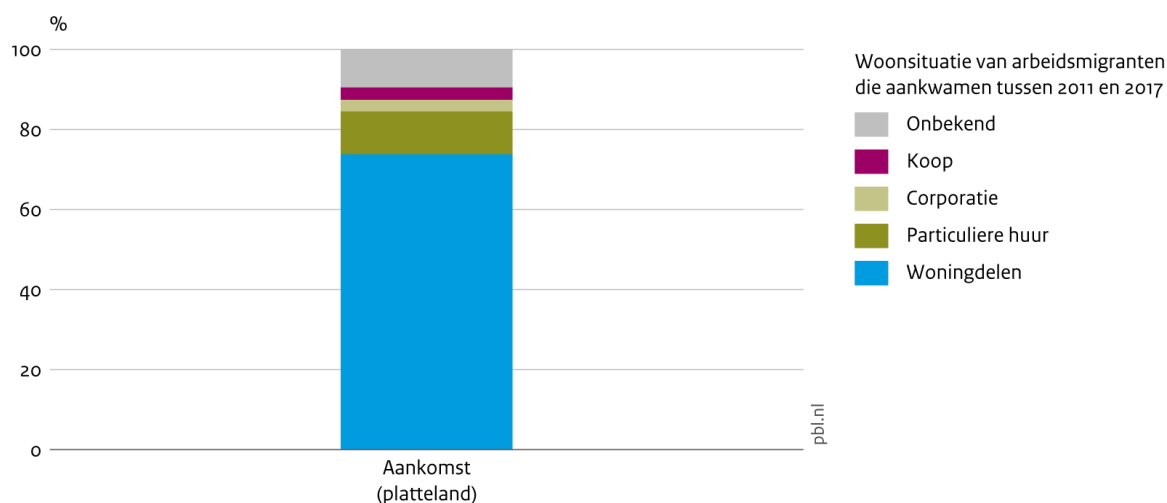
Bron: CBS; bewerking PBL

Bijna drie kwart van de arbeidsmigranten (74 procent) – een opvallend groot aandeel – die op het platteland startten en zes jaar later uit Nederland vertrokken waren, startte als woningdeler (figuur 3.12).

Of deze groep EU-arbeidsmigranten al van tevoren van plan was tijdelijk te blijven, of dat ze in de loop der tijd hebben besloten om te vertrekken, bijvoorbeeld vanwege hun woonsituatie of lage inkomen, is onbekend. Uit kwalitatief onderzoek blijkt dat sommige arbeidsmigranten al bij aankomst van plan waren tijdelijk in Nederland te verblijven, terwijl anderen geen idee hadden hoelang ze zouden blijven, en weer anderen langer bleven dan ze oorspronkelijk van plan waren (Risbo, in Jaarrapportage arbeidsmigranten, 2024). Opvallend is dat vooral de groep waarvan het onbekend is in welke sector ze werkzaam zijn het vaakst vertrokken zijn. Vermoedelijk betreft dit veel arbeidsmigranten die hier gedetacheerd waren via een buitenlands uitzendbureau.

Figuur 3.12

Woonsituatie van EU-arbeidsmigranten met aankomstgebied platteland en binnen zes jaar geëmigreerd

Bron: CBS; bewerking PBL

Ten slotte blijkt dat van de op het platteland gestarte EU-arbeidsmigranten die zes jaar later uit Nederland waren vertrokken, vrijwel allemaal alleenstaand (80 procent) en kinderloos (92 procent) waren bij aankomst in Nederland.

Wat opvalt is dat het vertrekpercentage in de loop der jaren toenam van 47 procent bij immigratiecohort-2011 tot 55 procent bij immigratiecohort-2017. Of dit ook betekent dat deze mensen daadwerkelijk uit Nederland zijn vertrokken, of dat ze buiten de registraties om in Nederland verblijven, is onbekend (zie bijlage A). Bovendien kan er hier sprake zijn van een effect van de covid-19-pandemie. Immers, voor de cohorten met aankomst vanaf 2014, ligt het meetjaar voor de situatie na zes jaar, in of na de pandemie.

Samengevat: blijvende arbeidsmigranten verbeterden hun leefsituatie

Onder arbeidsmigranten die langer in Nederland verblijven, ongeacht of ze honkvast op het platteland zijn, is er in de loop der tijd een verbetering te zien in hun situatie met betrekking tot werk, inkomen en wonen. Tegelijkertijd werkt een aanzienlijk deel nog steeds vaak als uitzendkracht én deelt ook nog vaak een woning met andere huishoudens. Dit betekent ook dat dat mensen soms jarenlang in een onzekere woon- en arbeidsmarkt- en inkomenspositie verkeren.

4 Beleid voor de huisvesting van arbeidsmigranten

Veel gemeenten ervaren knelpunten zoals overlast, druk op de woningmarkt, slechte woon/leefomstandigheden en onder registratie

De huisvesting voor arbeidsmigranten is in veel gemeenten niet eenvoudig. Het overgrote deel (70 procent) van de grotere gemeenten (G40) zegt bijvoorbeeld ‘veel’ tot ‘zeer veel’ problemen met arbeidsmigranten te ervaren (Hendriksma 2024). Deze problemen variëren van druk op de lokale woningmarkt, slechte kwaliteit van huisvesting voor arbeidsmigranten, overlast in dorp of wijk door bijvoorbeeld overbewoning, en toename van dak/thuisloosheid (Roemer 2020).

Daar komt bij dat een substantiële groep arbeidsmigranten (zie bijvoorbeeld Ministerie van SZW 2024 of Obermann 2023), onder de radar leven omdat ze niet geregistreerd staan; het is mogelijk dat het aantal in Nederland verblijvende arbeidsmigranten 1 groter is dan uit de registratie in het persoonsregister blijkt (zie ook bijlage A). Voor arbeidsmigranten betekent dat minder recht op sociale of zorgvoorzieningen. Voor gemeenten betekent het bijvoorbeeld dat deze mensen niet meetellen voor de bijdrage uit het gemeentefonds, maar veelal wel gebruik maken van lokale voorzieningen. Ook tellen ze dan niet mee in de bepaling van de woningbouwopgave. Het verbeteren van de registratie van EU-arbeidsmigranten is al enige jaren een speerpunt van het (nu demissionaire) kabinet. Ook in het recente advies van de IBO arbeidsmigratie (IBO arbeidsmigratie 2025) wordt wederom gepleit voor betere registratie omdat het voor het ontwikkelen van beleid nodig is om een beter beeld te hebben van wie in Nederland woont en werkt. Dit blijkt tot op heden lastig te verbeteren.

Variatie in huisvestingsbeleid kleine gemeenten

Er is in Nederland geen eenduidig beleid voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Tegelijkertijd ontwikkelen gemeenten dergelijk beleid in netwerkverband, waarbij zowel publieke overheden op regionaal, provinciaal en nationaal niveau betrokken zijn, als ook private (zoals uitzendbureaus of ontwikkelmaatschappijen) en maatschappelijke partijen (Baalbergen 2024). Volgens Baalbergen is er hierbij geen duidelijkheid over wie nu precies waarvoor verantwoordelijk is en zorgt dit voor een impasse bij de ontwikkeling van huisvesting voor arbeidsmigranten.

Volgens een recente inventarisatie door Een Vandaag (Binnenlands Bestuur 2025) hebben veel gemeenten weliswaar geen specifiek huisvestingsbeleid voor arbeidsmigranten, maar is er wel een groeiend aantal gemeenten dat een maximum stelt aan het aantal arbeidsmigranten. Bij gemeenten die wel huisvestingsbeleid voor arbeidsmigranten hebben ontwikkeld, zijn er grote verschillen in de accenten in het beleid. Sommige gemeenten willen het delen van woningen in de bebouwde kom beperken, zoals Valkenburg aan de Geul (Gemeente Valkenburg aan de Geul 2024), terwijl andere gemeenten woningdelen juist als een oplossing zien, zoals Eersel en Deurne (Gemeente Eersel 2019; Gemeente Deurne 2019). Ook wordt huisvesting soms toegestaan op het erf (bijvoorbeeld in Asten (Gemeente Asten 2025)). Soms wordt er ook huisvesting in de bestaande woningen toegestaan (Ministerie van BZK en Rho Adviseurs 2021). Daarnaast blijken sommige gemeenten terughoudend in het formuleren van beleid voor arbeidsmigranten (Ulceluse et al. 2021) of zijn ze er niet

toe in staat. Soms vinden gemeenten het moeilijk (Baalbergen et al. 2023; Decisio 2024) of vinden gemeenten huisvestingsbeleid voor arbeidsmigranten niet wenselijk of haalbaar (Decisio 2024).

Woonlocaties buiten de bebouwde kom vaak gezien als oplossing

Veel gemeenten en andere betrokkenen zien het ontwikkelen van (grootschalige) woonlocaties buiten de bebouwde kom als een goede oplossing (zie ook tekstkader 4.1) (Baalbergen 2024). Met dergelijke locaties kan de woningnood binnen de bebouwde kom volgens betrokkenen en huisvesters worden gereduceerd en is het mogelijk om overlast in woonwijken als gevolg van overbewoning terug te dringen. Betrokkenen stellen dat het met grootschalige locaties vaak mogelijk is om woonruimte sneller en goedkoper te realiseren, het beheer en de kwaliteit van woningen en de registratie van arbeidsmigranten te verbeteren, aldus Baalbergen (2024). Grotere complexen maken het volgens belanghebbenden makkelijker om ter plekke voor de migranten voorzieningen te treffen als winkels en sport/recreatie. Vestiging buiten de bebouwde kom reduceert bovendien parkeer- en verkeersdruk binnen de bebouwde kom.

... maar er kunnen ook nadelen zijn

Toch zijn er ook argumenten tegen geïsoleerde (grootschalige) huisvesting. Wetenschappelijke studies wijzen op nadelen zoals verminderde dagelijkse contacten tussen bewoners en migranten. Geïsoleerde en geconcentreerde huisvesting zou sociale uitsluiting bevorderen en het welzijn van migranten belemmeren (Ulceluse 2020; Gianneto & Van der Maarel 2024; Stachowski 2020). Verder is het ook mogelijk dat gebrek aan contact stereotiep denken over arbeidsmigranten zou kunnen bevorderen zonder dat dit door dagelijkse contacten genuanceerd kan worden (Ulceluse 2021). Ander onderzoek wijst erop dat knelpunten groter zijn wanneer de toename van migranten relatief groot is ten opzichte van het aantal inwoners in dorpen en steden. Men vermoedt dat grootschalige woonlocaties onderling contact tussen migranten bevorderen, maar niet automatisch die tussen migranten en bewoners. Dit zou nog eens versterkt kunnen door de langere werktijden van arbeidsmigranten (Raad van de Migratie 2025).

Rijksbeleid vooral gericht op meer en kwalitatief betere huisvesting en versterken van de huurpositie van arbeidsmigranten

Het Rijk ondersteunt gemeenten bij het voeren van beleid. Het onderscheidt drie grote huisvestingsopgaven als het om huisvesting van arbeidsmigranten gaat (Ministerie van SZW 2024), namelijk het verbeteren van de kwaliteit van huisvesting, het realiseren van meer huisvesting en het versterken van de huurpositie van arbeidsmigranten via de Wet Betaalbare huur. De Rijksoverheid zet ook op andere zaken in, zoals op verbetering van de arbeidsmarktomstandigheden, betere informatie en dienstverlening, handhaving en toezicht, zorg en welzijn, registratie van arbeidsmigranten en het betrekken van arbeidsmigranten bij beleid (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2024). Dit beleid is grotendeels gericht op het mogelijk maken van voldoende aanbod en bestrijden en voorkomen van ongewenste neveneffecten. Dit beleid is niet gedifferentieerd naar bijvoorbeeld stad of platteland.

Het Rijk stimuleert de ontwikkeling van flexwoningen onder meer via de Stimuleringsregeling Flex- en Transformatiewoningen (Groot et al. 2024). Daarnaast kan er een beroep op het Rijk worden gedaan voor een financiële bijdrage (de zogenoemde financiële herplaatsingsgarantie) voor de verplaatsing van flexwoningen. Daarnaast stimuleert het Rijk aan de hand van inspirerende voorbeelden de ontwikkeling van grootschalige flexwoonlocaties (Expertise Flexwonen 2022). Dit laatste betreft vooral voorbeelden van woonlocaties aan de randen of buiten de bebouwde kom.

Focus op tijdelijke huisvesting en korte termijn

De focus van het beleid ligt vaak op het oplossen van knelpunten bij tijdelijke huisvesting: er is naar verhouding weinig aandacht voor knelpunten bij huisvesting voor arbeidsmigranten die lang in Nederland verblijven. Gemeenten ontwikkelen echter wel andersoortig beleid voor langverblijvers, denk aan integratie of taalcursussen. De begeleiding van lang verblijvende arbeidsmigranten richting de reguliere woningmarkt zien gemeenten tot nu toe niet direct als een overheidstaak. Ook corporaties en commerciële huisvesters nemen hier nog nauwelijks een rol in (Platform31 & Zuid Holland 2023).

Tekstkader 4.1 Flexwoonlocaties voor arbeidsmigranten: waar spreken we dan over?

Een van de oplossingen voor het tekort aan kwalitatief goede woningen voor arbeidsmigranten zijn flexwoningen. Wij schatten het aantal flexwoonlocaties voor arbeidsmigranten medio 2023 op 77, vermoedelijk is het aantal locaties inmiddels groter (zie figuur 4.1 voor de spreiding van de locaties over Nederland).

Flexwoonlocaties voor arbeidsmigranten liggen veelal buiten de bebouwde kom op het platteland

De flexwoningen voor arbeidsmigranten liggen vaak buiten of aan de randen van de bebouwde kom. Meer dan twee derde van de onderzochte flexwoonlocaties bevindt zich op het platteland. Deze locaties liggen vaak niet dicht bij voorzieningen zoals supermarkten, zorginstellingen, horeca, scholen, en openbaar vervoer (met uitzondering van grotere locaties die soms ruimte bieden voor kleinschalige winkels of sportvoorzieningen).

Spreiding flexlocaties volgt toename EU-migranten

De spreiding van flexwoonlocaties over 51 gemeenten, met een concentratie in Noord-Brabant en Noord-Limburg en het westen van Zuid-Holland, komt overeen met het spreidingspatroon van de EU-arbeidsmigranten uit het midden en oosten van Europa (zie figuur 2.2).

Omvang varieert, woningaanbod veelal onzelfstandig

Per locatie varieert het aantal arbeidsmigranten dat daar kan worden gehuisvest. Gemiddeld gaat het om ongeveer 200 personen per locatie, variërend van een locatie met 14 arbeidsmigranten tot een locatie die plaats biedt aan 1.200 arbeidsmigranten. Deze variatie weerspiegelt de diverse strategieën die gemeenten en ontwikkelaars hanteren om aan de huisvestingsbehoeften te voldoen. Een groot deel (44 van de 77) van de locaties biedt onzelfstandige kamers aan, met gemiddeld 4-5 personen per woonunit. Voor de overige locaties konden we deze gegevens niet achterhalen.

Verhuur meestal op basis van logies, dus geen huurrecht voor de arbeidsmigrant

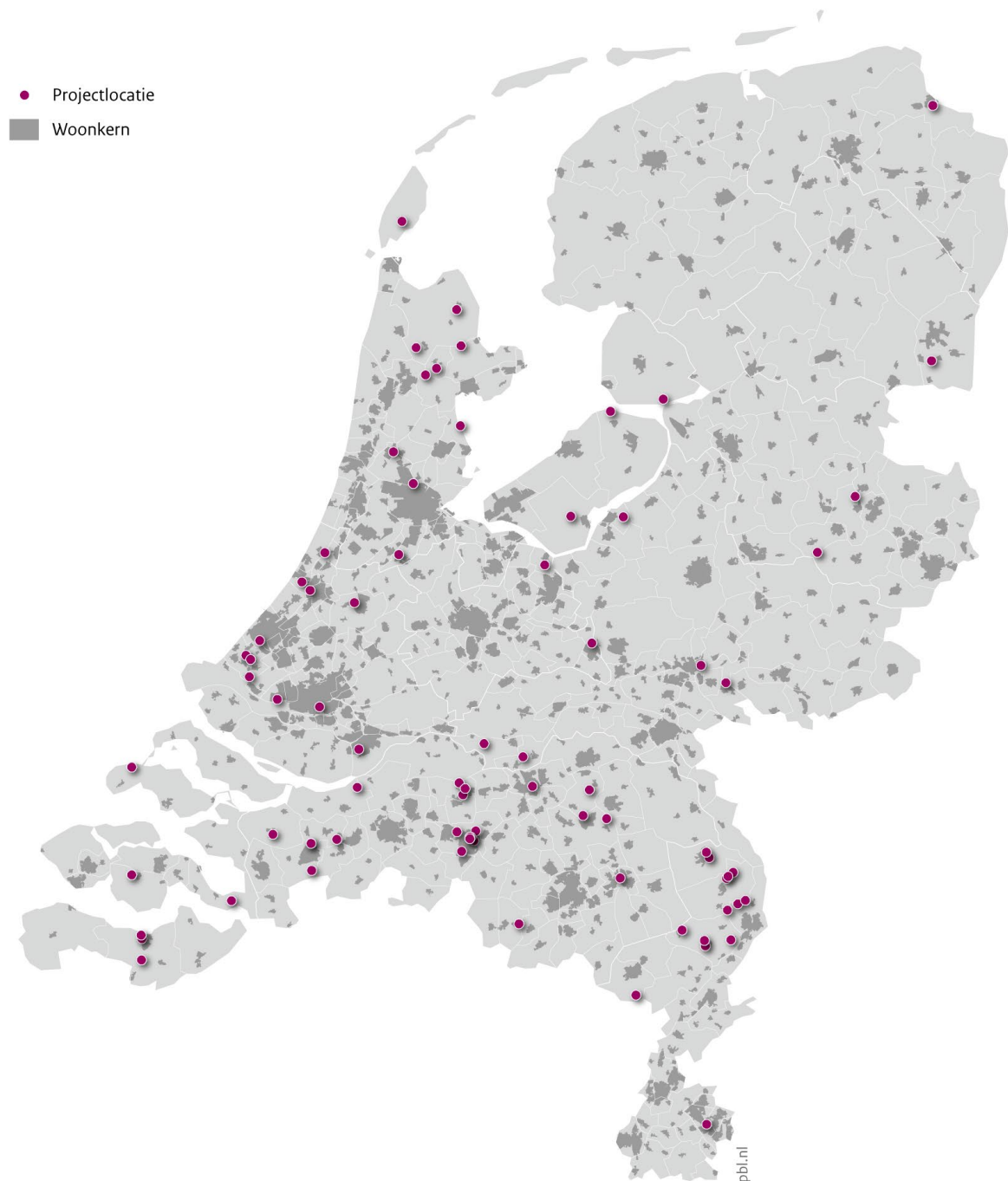
De meeste van deze locaties worden op basis van logies verhuurd. Dit betekent dat het verblijf van korte duur is en dat de huurder geen huurrecht heeft, wat de positie van de huurder kwetsbaar maakt en hun situatie onzeker. Dit type huisvesting biedt beperkte stabiliteit voor arbeidsmigranten die in deze flexwoonlocaties verblijven.

Ontwikkeling veelal in commerciële handen

Commerciële ontwikkelaars zijn verantwoordelijk voor meer dan de helft van de locaties, en een aanzienlijk aantal projecten wordt door samenwerkingsverbanden van werkgevers, uitzendbureaus en marktpartijen gerealiseerd. Woningcorporaties spelen een kleinere rol, met een zesde van de projecten onder hun beheer. Binnen de commerciële sector valt KAFRA Housing, onderdeel van het uitzendbureau OTTO Workforce, op als een prominente speler, met meer dan een derde van de geïnventariseerde projecten. Level One Uitzendbureau volgt als een andere belangrijke ontwikkelaar.

Figuur 4.1

Locatie van geïnterviewde flexwoonprojecten voor arbeidsmigranten, 2023

Bron: BAG, MinBZK/UVTH, Expertisecentrum Flexwonen; bewerking PBL

Verantwoording

Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van woonlocaties voor arbeidsmigranten in Nederland, hebben we op basis van diverse bronnen een inschatting gemaakt van het aantal flexwoonlocaties met peilmoment medio 2023. Voor de analyse van het aantal flexwoonlocaties voor arbeidsmigranten hebben we data gebruikt van het Expertisecentrum Flexwonen en de Uitvoeringsorganisatie Versnelling Tijdelijke Huisvesting (UVTH). Er is gebruikt gemaakt van de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Daarnaast zijn de

CBS-nabijheidsstatistieken gebruikt om de nabijheid van voorzieningen voor de verschillende woonlocaties te schatten.

Deze inventarisatie biedt geen volledig beeld¹⁵ van alle ontwikkelde flexwoonprojecten voor arbeidsmigranten, vanwege een aantal redenen: 1) registratie is niet verplicht, 2) huisvesting in recreatiewoningen, reguliere woningen of voormalige hotels is niet meegenomen voor zover ze niet als flexwoningen zijn gecategoriseerd. Daarnaast zijn twee projecten 'gemengde locaties' meegenomen waar niet alleen arbeidsmigranten worden gehuisvest, maar ook andere doelgroepen.

¹⁵ Of er selectiviteit zit in de locaties die niet in de databestanden zijn opgenomen, bijvoorbeeld naar omvang of regionale spreiding, is onbekend. We kunnen dus geen uitspraken doen over hoe dit onderstaande bevindingen beïnvloedt.

5 Reflectie

5.1 Implicaties voor beleid

Toename arbeidsmigratie naar het platteland, met specifieke opgaven

Uit deze studie blijkt dat er sprake is van een door de jaren heen toegenomen en ook selectieve toestroom van EU-arbeidsmigranten naar het platteland. De grote vraag naar vooral tijdelijke en laagbetaalde arbeidskrachten heeft ervoor gezorgd dat het op het platteland om een homogenere groep gaat dan in de stad. Dit heeft gevolgen voor zowel de arbeidsmigranten en de lokale bevolking als voor de gemeenten die met deze migratiepatronen te maken hebben. De opgaven op het platteland verschillen daardoor van die in de stad. De verhouding tussen het aantal arbeidsmigranten en de omvang van de lokale bevolking ligt vaak anders, op het platteland is er vaak minder woningaanbod in de corporatie- en particuliere huursector, het voorzieningenaanbod is er kleiner en er zijn minder netwerken van lang verblijvende landgenoten beschikbaar voor hulp en ondersteuning. Bovendien zijn kleine(re) gemeenten lang niet altijd toegerust voor de opgave.

Arbeidsmigratie is geen tijdelijk fenomeen; en veel arbeidsmigranten blijven in Nederland

In gemeenten waar zich veel arbeidsmigranten vestigen, is vaak ook sprake van veel emigratie: arbeidsmigranten blijven een tijdje en gaan dan weer weg. Echter, de instroom blijft en het migratiesaldo is over het algemeen positief. Arbeidsmigratie zelf is dus structureel. Bovendien laat deze studie zien dat het soms heersende idee dat het merendeel van de arbeidsmigranten slechts tijdelijk in Nederland verblijft, niet klopt: de helft van de EU-arbeidsmigranten die op het platteland arriveert woont zes jaar later nog steeds in Nederland en een groot deel van hen blijkt zowel bij aankomst als zes jaar later op het platteland te wonen. Verder zien we dat de aanvangspositie in huishoudinkomen, arbeid en woonsituatie bij tijdelijke arbeidsmigranten vaak slechter is dan bij lang verblijvende arbeidsmigranten en dat mensen van deze laatste groep in de loop der tijd hun situatie weten te verbeteren. Wanneer de migranten weer vertrekken kan dit een gevolg zijn van slechte woon- of werkomstandigheden, of samenhangen met de tijdelijke aard van hun werk en/of het voornemen om slechts kort in Nederland te blijven. Hierover is vooralsnog weinig bekend.

Een tweevoudige huisvestingsopgave: huisvesting voor hen die weer gaan én voor hen die lang blijven

De huisvestingsopgave van arbeidsmigranten op het platteland is tweevoudig. Er is zowel behoefte aan huisvesting voor arbeidsmigranten die tijdelijk in Nederland verblijven en/of huisvesting voor de eerste periode na aankomst in Nederland, als behoefte aan huisvesting voor mensen die zich langdurig of misschien wel permanent in Nederland vestigen. Daar komt bij dat de arbeidsmigranten veelal werkzaam zijn in laagbetaalde banen en dus geen ruim budget hebben; de vraag naar betaalbare huur- of koopwoningen zal dan alleen maar toenemen.

Het gaat bovendien om zowel voldoende huisvesting ...

Door de toename van EU-arbeidsmigranten is er in veel gemeenten op het platteland een grotere vraag naar huisvesting. De druk op de woningmarkt neemt toe, wat zowel voor de arbeidsmigranten als de lokale bevolking een probleem kan zijn (denk aan lokale starters die geen woning kunnen vinden). Er is een noodzaak voor nieuwbouw van (tijdelijke) huisvesting, veelal in de vorm van flexwoningen. Tijdelijke migratie lijkt immers een blijvend fenomeen, waardoor er voor tijdelijke

huisvesting die nu wordt ontwikkeld (of recent is ontwikkeld) op termijn een vervangingsvraag zal ontstaan. De meeste tijdelijke (flex)huisvestingsprojecten hebben namelijk vergunningen voor 10 tot 15 jaar. Daarnaast is er (op termijn) een grotere vraag naar woningen in de reguliere markt; vanuit de groep arbeidsmigranten die langere tijd in Nederland verblijven. Voor hen zijn oplossingen waarbij woningen gedeeld moeten worden en/of er beperkte huurrechten zijn, minder passend. Bovendien verandert door de tijd vaak hun levensfase en huishoudenssituatie (relatievorming, kinderen) en ontstaat er meer behoefte aan zekerheid.

... als om passende huisvesting

Er is niet alleen voldoende huisvesting nodig, maar ook kwalitatief betere woningen of meer woningen in het huur- en koopsegment. In de huidige situatie is de kwaliteit van de huisvesting van arbeidsmigranten vaak onder de maat (Roemer 2020; De Boer 2022). Arbeidsmigranten zijn vaak gedwongen om met te veel mensen een woning te delen, de kwaliteit is regelmatig slecht en hun juridische positie veelal kwetsbaar. Voor veel arbeidsmigranten betekent het verliezen van hun baan ook het verliezen van hun woonruimte (Roemer 2020) en ze hebben veelal geen huurrechten.

Er zijn ook andere opgaven door arbeidsmigranten op het platteland

Op het platteland zijn voorzieningen vaak slechter bereikbaar dan in het stedelijk gebied. Voorzieningen liggen vaak verder weg en zijn minder goed uitgerust voor migranten. In plattelandsgebieden is er vaak een gebrek aan betrouwbaar en frequent openbaar vervoer, waardoor men vaker afhankelijk is van een auto (Bastiaanssen & Breedijk 2022). Bovendien zijn banen op het platteland vaak minder divers en slechter betaald, wat de kansen voor arbeidsmigranten op een beter betaalde baan beperkt. Omdat veel arbeidsmigranten vaak op het platteland blijven wonen, kan dit de kans op een meer passende baan mogelijk ook belemmeren. Daarnaast is er een kans op irritaties en overlast, door overbewoning¹⁶ of door een scheve verhouding tussen aantallen arbeidsmigranten en lokale bewoners, maar ook door bijvoorbeeld verschillen in levensstijlen, druk op lokale voorzieningen en parkeerdruk. Soms kan ook een toename in verkeersbewegingen in de vroege ochtend of late avond overlast met zich meebrengen. Zorg dragen voor voldoende, passende én betere huisvesting van arbeidsmigranten met oog voor andere gevolgen voor de leefomgeving, dient daarom niet alleen de arbeidsmigranten zelf (en hun werkgevers), maar ook de lokale bevolking.

Blik nog weinig gericht op de langere termijn

In het beleid van gemeenten staat meestal tijdelijke arbeidsmigratie centraal. Gemeenten die recent met een stijging in EU-arbeidsmigratie te maken hebben, merken mogelijk pas later dat een deel van de migranten blijft. Nu steeds meer gemeenten lijken te kiezen voor (grootschalige) woonlocaties buiten de bebouwde kom, is het urgent te begrijpen wat deze ontwikkelingen nu, maar ook op lange termijn, betekenen: zowel voor de arbeidsmigranten als voor de omwonenden. Vooralsnog wordt er in het beleid relatief weinig aandacht besteed aan die langere termijn (Baalbergen 2024). De Adviesraad Migratie (2025) maakt zich zorgen over deze ontwikkeling omdat het mogelijk de integratie van migranten zou belemmeren.

¹⁶ Er wordt gesproken van overbewoning wanneer meerdere arbeidsmigranten die samen geen huishouden vormen een reguliere woning delen, in aantallen die het normale aantal bewoners dat passend is voor een dergelijke woning overschrijdt. Denk bijvoorbeeld aan bewoning van een woning met drie slaapkamers door zes individuele arbeidsmigranten.

Nieuwe adviezen, andere gevolgen voor het platteland?

Het demissionaire kabinet heeft dit jaar een aantal adviesaanvragen geformuleerd. Eén van de adviesaanvragen was aan het Interdepartementale Beleidsonderzoek (IBO) Arbeidsmigratie. Dit advies is inmiddels verschenen (IBO arbeidsmigratie, 2025). Het advies formuleert meerdere bouwstenen om tot meer grip op de omvang, samenstelling en omstandigheden van arbeidsmigratie te komen. Ook zal de Sociaal Economische Raad in 2025 een advies uitbrengen over gericht en selectiever arbeidsmigratiebeleid vanuit een breed welvaartsperspectief.

Bij de beleidsadviezen waarin generieke maatregelen worden voorgesteld, moet er rekening mee worden gehouden dat maatregelen naar alle waarschijnlijkheid andere gevolgen kunnen hebben in steden dan op het platteland. Zo zullen de adviezen die de IBO arbeidsmigratie (2025) heeft geformuleerd, bij uitvoering van die adviezen, indirect het aantal laagbetaalde arbeidsmigratie verminderen of de sectorstructuur beïnvloeden. Omdat de samenstelling van arbeidsmigranten en de sectorstructuur tussen stad en platteland variëren, kan dergelijk beleid hierdoor indirect ook tot andere gevolgen voor het platteland dan voor de stad leiden.

5.2 Kennisleemten

In de loop der jaren is het aantal arbeidsmigranten op het platteland toegenomen, in het bijzonder de arbeidsmigranten uit het midden en oosten van de EU. In deze studie hebben we omvang en ontwikkeling daarvan in kaart gebracht, met aandacht voor het type arbeidsmigranten dat naar het platteland trekt en hoelang ze blijven. Aanvullend hebben we een korte verkenning verricht van het beleid rond de huisvesting van arbeidsmigranten op het platteland, waarin grootschalige huisvesting buiten de bebouwde kom een belangrijke rol blijkt te spelen. Deze analyses en onze reflectie hierop brengt een aantal kennisleemten aan het licht, die voeding geven aan nieuwe onderzoeksvragen. Dit vullen we aan met enkele additionele vragen die voortvloeien uit ontwikkelingen in de bredere context van arbeidsmigratie.

Langetermijngevolgen van grootschalige woonlocaties voor arbeidsmigranten

In sommige gemeenten worden grootschalige woonlocaties ontwikkeld voor tijdelijke arbeidsmigranten. Gezien de snelle groei van dit type woonlocaties¹⁷ lijkt nader onderzoek gewenst naar de consequenties ervan in het bijzondere voor de lange termijn. Wat betekent een jarenlang verblijf van een relatief homogene groep van arbeidsmigranten in dergelijke locaties op het platteland, bijvoorbeeld voor omwonenden, de arbeidsmigranten zelf en de samenleving; denk aan cohesie, publieke voorzieningen, zorg, onderwijs, openbaar vervoer, woningmarkt?

Langetermijnvisie op huisvesting van zowel tijdelijke arbeidsmigranten als van hen die blijven

De focus, zowel in onderzoek als beleid, is vooral gericht op tijdelijke arbeidsmigranten en op de korte termijn. De analyses laten zien dat arbeidsmigratie zeer waarschijnlijk structureel is en dat bovendien een substantieel deel van de arbeidsmigranten langere tijd in Nederland blijft. Dat heeft gevolgen voor de woningbehoeften, ook op de langere termijn, die zullen verschillen tussen verschillende groepen arbeidsmigranten. Wat zullen de effecten hiervan op de woningmarkt zijn? Ook is de vraag of die effecten verschillen tussen stad en platteland.

Gemeenten zouden er waarschijnlijk mee geholpen zijn als er betrouwbare inschattingen gemaakt

¹⁷ De Tweede Kamer heeft begin 2025 overigens een motie aangenomen om grootschalige woningbouw niet langer te faciliteren (Motie SP, Van Kent).

kunnen worden over de langdurige vraag naar woningen door arbeidsmigranten. Daar hoort dan niet alleen een betere registratie van arbeidsmigranten bij, maar ook een goede monitoring van hoeveel arbeidsmigranten zich vestigen, wie wanneer vertrekken en wie blijven, hun veranderende woonbehoeften en zicht op veranderingen in de lokale woningvoorraad in de loop van de tijd. Met de nieuwe wet Regie Volkshuisvesting hebben gemeenten meer ruimte om woningen te bouwen en toe te wijzen, inclusief die voor arbeidsmigranten. Gemeenten dienen volkshuisvestingprogramma's op te stellen op basis van onderzoek naar de actuele woonbehoefte, in het bijzonder ook van arbeidsmigranten. Hierin zouden ze ook de woonvraag van langer verblijvende arbeidsmigranten of de veranderingen in de vraag naar huur of koop als gevolg daarvan kunnen meenemen. Bij het inschatten van de toekomstige vraag van lang verblijvende arbeidsmigranten, is dan meer inzicht nodig in welke factoren bepalen of een arbeidsmigrant permanent of ten minste voor een lange termijn wil blijven; bijvoorbeeld in hoeverre dit wordt bepaald de kans op vooruitgang op de arbeidsmarkt en grotere werkzekerheid.

De toekomst van arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europese EU-landen én van elders

Vanwege de snelle economische groei in landen als Polen, maar ook de snelle vergrijzing in het midden en oosten van de EU, is het mogelijk dat de toestroom van immigranten uit deze regio's op termijn daalt. Het is de vraag of, en zo ja, welke arbeidsmigranten in de toekomst naar Nederland komen (onder de veronderstelling dat de vraag naar arbeid blijft) en waar gemeenten dan rekening mee moeten houden. En tot welke andere behoeften zal dit leiden? Heeft dit gevolgen voor publieke voorzieningen? Wat betekent dit in de nabije toekomst voor plattelandsgemeenten met het oog op beschikbare en passende huisvestingsvoorzieningen?

De mogelijke verdere uitbreiding van de EU speelt hierbij ook een belangrijke rol omdat dit in de loop van de tijd weer een verschuiving van de herkomstlanden van nieuwe arbeidsmigranten kan impliceren. Daarnaast kan er ook een verschuiving plaatsvinden naar landen buiten de EU. Het is dan ook wenselijk de (langdurige) huisvestingspatronen van arbeidsmigranten uit niet-EU-landen goed te blijven observeren.¹⁸ Vooral in kennisintensieve sectoren is een sterke groei van werknemers uit verschillende Aziatische landen zichtbaar. Ook hier is lokaal beleid gebaat bij betrouwbare kennis over de woonbehoeften en gebruik van verschillende voorzieningen van deze groep en hoe de migranten zich in de loop van de tijd aanpassen.

Betere data, aanscherping van operationalisering

Het migratie-onderzoek is gebaat bij betere cijfers, zowel voor niet-geregistreerde als voor geregistreerde arbeidsmigranten. Regelmatig gehouden surveys zouden het beeld completer kunnen maken. Daarnaast is er op dit moment veel discussie over de terminologie. Zo spreekt men soms liever over internationale werknemers dan over arbeidsmigranten, wie precies kort verblijvend zijn en wie niet. Zie ook het advies van de IBO arbeidsmigratie (2025) voor een uitgebreide analyse van welke informatie op dit moment ontbreekt.

¹⁸ In Manting et al (2022) hebben we de verhuis- woon- en werkomstandigheden van migranten van buiten de EU verkend. Hieruit bleek grote diversiteit in wonen en in sociaaleconomische kenmerken tussen kennismigranten en EU-arbeidsmigranten.

De toekomst van sectoren waarin arbeidsmigranten een belangrijke rol spelen (en de rol van het platteland)

De afgelopen decennia waren er verschuivingen in werkgelegenheid tussen regio's. Zo is de werkgelegenheid in de landbouwsector of in de logistiek en het transport niet overal in Nederland gestegen (Weterings et. al. 2019). Gevolgen van veranderingen in de economische structuur zouden nader verkend kunnen worden. Bovendien is het de vraag in hoeverre toekomstige verschuivingen in werkgelegenheid toekomstige ontwikkelingen in arbeidsmigratie beïnvloeden en welke rol het platteland daarin speelt. Ook toekomstige ambities voor de sturing van arbeidsmigratie kunnen gevolgen hebben.

Mogelijke sturing op arbeidsmigratie en gevolgen voor huisvesting arbeidsmigranten op het platteland

Er is veel discussie over of en hoe arbeidsmigratie gestuurd kan worden. De Raad van Migratie (2024) adviseerde om een visie op arbeidsmigratie te ontwikkelen vanuit een breed welvaartspectief. Volgens de Adviesraad zou arbeidsmigratie kunnen bijdragen aan de gewenste transitie van de Nederlandse economie (verduurzaming en het op peil houden van essentiële publieke voorzieningen) en aan het vergroten van de arbeidsproductiviteit en innovatie. Tegelijkertijd zou de laagloneneconomie ontmoedigd moeten worden. De hierboven beschreven adviezen die het demissionaire kabinet heeft uitstaan – zoals het verzoek aan de SER om te adviseren welke keuzes noodzakelijk en wenselijk zijn, of de adviezen die het demissionaire kabinet recent heeft ontvangen zoals het advies van de IBO Arbeidsmigratie (2025) – kunnen in de ene regio waarschijnlijk andere gevolgen hebben dan in de andere regio, afhankelijk van de regionale economische structuur, sectorspecifieke gevolgen of van de samenstelling van de arbeidsmigrantenbevolking. Dit zou tot andere gevolgen voor het platteland kunnen leiden: niet alleen vanwege de verschillen in economische structuur tussen stad en platteland, maar ook vanwege verschillen in de samenstelling van arbeidsmigrantengroepen. De gevolgen van dergelijke adviezen voor de huisvesting van arbeidsmigranten kunnen dan tot nader onderzoek leiden, bijvoorbeeld door te onderzoeken of gevolgen anders zullen zijn voor het platteland dan voor de stad.

Migratie van invloed op andere leefomgevingsdomeinen

De veranderingen in de bevolkingssamenstelling door arbeidsmigratie hebben niet alleen gevolgen voor de arbeidsmarkt en de woningmarkt, maar ook voor verkeer en vervoer, zorg, onderwijs en sociale cohesie. Over de ruimtelijke gevolgen en de regionale verscheidenheid hierin is nog relatief weinig bekend. Omdat arbeidsmigranten niet altijd in dezelfde gemeente wonen en werken, komen hier ook belangrijke kennis- en beleidsvragen naar voren over bijvoorbeeld het pendelverkeer of het grenspendelverkeer.

Referenties

- ABU en NBBU (2023), Factsheet Arbeidsmigranten in Nederland, <https://www.abu.nl/app/uploads/2024/01/Arbeidsmigranten-in-Nederland-factsheet-ABU-NBBU-2023.pdf>
- Baalbergen, I., Bolt, G., Lin, Y., & Hooimeijer, P. (2023), Governance networks and accountability patterns in the provision of housing for migrants: The case of Central and Eastern European workers in the Netherlands. *Housing, Theory and Society*, 40(4), 411-434.
- Baalbergen, I. (2024), "If it remains out of sight". Housing governance for refugees and migrant workers in the Netherlands. [Proefschrift, Universiteit Utrecht].
- Baalbergen (2025), It is the economy, stupid, in *Binnenlands Bestuur*.
- Bastiaanssen, J., & Breedijk, M. (2022), Toegang voor iedereen: een analyse van de (on)bereikbaarheid van voorzieningen en banen in Nederland. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Bragg, B. (2024), Immigrant labour, rural economies, and the question of housing, *Canadian Geographies / Géographies canadiennes*. 2024;68:574–588, DOI: 10.1111/cag.12947
- CBS (2022), Immigranten EU/EFTA; afgeleid migratiedoel, sociaaleconomische categorie, meest recente jaar van immigratie is 2022, geraadpleegd 4 juni 2025.
- Conclusr Research (2018), Huisvesting buitenlandse werknemers in De Kop van Noord-Holland en Opmeer. Inzicht in kwantitatieve en kwalitatieve behoeften, Breda.
- De Boer (2022), Arbeidsmigratie: keuzestress is niet nodig, in: Jaarverslag 2022, Nederlands Arbeidsinspectie 2022, Den Haag.
- Binnenlands Bestuur (2024), Steeds meer gemeenten met maximum aan arbeidsmigranten, 14 mei, [Steeds meer gemeenten met maximum aan arbeidsmigranten](#)
- Decisio (2024), Actualisatie Onderzoek Arbeidsmigranten, Provincie Limburg, eindrapportage, Amsterdam.
- Doyle, C. (2018); Housing in UK New Immigration Destinations: Planning, houses of multiple occupation and the challenges of uncertainty. *Journal of Rural Studies*, 276-288.
- Expertise Centrum Flexwonen (2022). We merken er niets van. Tien inspirerende voorbeelden van goede huisvesting voor arbeidsmigranten Expertisecentrum Flexwonen, [publicatie-We-merken-er-niets-van-mei-2022.pdf](#).
- Gemeente Asten (2025), [Beleid huisvesting arbeidsmigranten Gemeente Asten 2025 Geldend van 24-06-2025 t/m heden](#).
- Gemeente Deurne (2019), [Beleidsnotitie huisvesting tijdelijke arbeidsmigranten 2019. Algemene uitgangspunten voor de huisvesting van tijdelijke arbeidsmigranten](#).
- Gemeente Eersel (2019), [Beleidsregels huisvesting arbeidsmigranten, Gemeenteblad 2019, 22756](#).
- Gemeente Valkenburg aan de Geul (2024), [Beleidsregels Huisvesting Arbeidsmigranten. Geldend van 23-02-2024 t/m heden](#).
- Groot, J., P. Visser, F. Daalhuizen, M. van der Staak & F. Schilder (2024), Woningen voor kleine huishoudens, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Hendriksma, M (2024), Gemeenten willen meer grip op arbeidsmigrant, november 2024, Binnenlandse Bestuur, [Gemeenten willen meer grip op arbeidsmigrant](#).

- Heyma, A., & Vervliet, T. (2022), Arbeidsmigratie in 2030: Mogelijke ontwikkelingen in vier scenario's. (SEO-rapport No. 2022-61). Amsterdam: SEO economisch onderzoek.
- Fiałkowska, K., & Piechowska, M. (2016), New way, old pattern. Seasonal migration from Poland to Germany. *Arbor*, 192(777), a287.
- Fonseca, M.L. (2008), New waves of immigration to small towns and rural areas in Portugal. *Population, Space and Place*, 14, 525–535. <https://doi.org/10.1002/psp.514>
- Fromentin, J. (2021), The spatial deconcentration of immigration towards non-metropolitan areas in France (1975-2015). *Population, Space and Place*, e2518. <https://doi.org/10.1002/psp.2518>
- King, R., Lulle, A., & Melossi, E. (2021), New perspectives on the agriculture–migration nexus. *Journal of Rural studies*, 85, 52-58.
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2024), Jaarrapportage arbeidsmigranten.
- Loomans, D., Lennartz, C., & Manting, D. (2024), A longitudinal analysis of arrival infrastructures: The geographic pathways of EU labour migrants in the Netherlands. *Population, Space and Place*, 30(4), e2747.
- Manting, D., Kleinepier, T., & Lennartz, C. (2022a), Housing trajectories of EU-migrants in the Netherlands: Between quick emigration and shared living as temporary and permanent solutions.
- Manting, D., van der Star, M., Stuart, M., Van Zoelen, S., & Blijie, B.(2022b), Woningdelen of zelfstandig een woning kopen of huren: De woonsituatie van migrantenhuishoudens in de eerste jaren na aankomst in Nederland (2014-2018). Planbureau voor de Leefomgeving. <https://www.pbl.nl/publicaties/woningdelen-of-zelfstandig-een-woning-huren-of-kopen>
- McAreevey R. & N. Argent (2018), New Immigration Destinations (NID) unravelling the challenges and opportunities for migrants and for host communities. *Journal of Rural Studies* 64(2018), pp. 148–152. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2018.09.006>.
- McCollum, D. & Trevena, P. (2021), Protracted precarities: The residential mobilities of Poles in Scotland. *Population, Space and Place*, 27(4), e2438.
- McGhee, D., Heath, S., & Trevena, P. (2013), Post-accession Polish migrants-their experiences of living in 'low-demand' social housing areas in Glasgow. *Environment and Planning A*, 45(2), 329-343. <https://doi.org/10.1068/a45158>.
- Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijkrelaties en Rho Adviseurs (2021), Handreiking huisvesting van arbeidsmigranten Een hulpmiddel op het terrein van ruimtelijke ordening,
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2024), Jaarrapportage arbeidsmigranten, Den Haag.
- Obermann (2023), "Uitgelicht: Waarom de schattingen van het aantal arbeidsmigranten sterk variëren | Blogs | Adviesraad Migratie").
- Platform 31 & Provincie Zuid-Holland (2023), Factsheet huisvesting arbeidsmigranten.
- Raad van Migratie (2024), Afgewogen arbeidsmigratie. Gericht arbeidsmigratiebeleid voor brede welvaart' Uitgave van de Adviesraad Migratie, Den Haag, november 2024.
- Raad van Migratie (2025), Investeren in Samenleving, Uitgave van de Adviesraad Migratie, Den Haag.
- RISBO (2024), Zicht op arbeidsmigranten. Een belevingsonderzoek naar de positie van EU-arbeidsmigranten derdelanders en ontheemde Oekraïners in Nederland, Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Roemer, E. (2020), Geen tweederangsburgers. Aanbevelingen om misstanden bij arbeidsmigranten in Nederland tegen te gaan. [No second-class citizens. Recommendations to address abuses

involving labor migrants in the Netherlands] In: advies: Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten.

- Rye, J. F., & O'Reilly, K. (2021), *International labour migration to Europe's rural regions*. London: Routledge.
- Rye, J. F., & Slettebak, M. H. (2020), The new geography of labour migration: EU11 migrants in rural Norway. *Journal of Rural studies*, 75, 125-131.
- Stachowski, J. (2020), Processes of socio-spatial exposures and isolations among Polish labour migrants in rural Norway: Exploring social integration as a lived experience. *European Urban and Regional Studies* 2020, Vol. 27(4) 379-397.
- Szytniewski, B., & Van der Haar, M. (2022), Mobility power in the migration industry: Polish workers' trajectories in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-18.
- Trevena, P., McGhee, D., & Heath, S. (2013), Location, location? A critical examination of patterns and determinants of internal mobility among post-accession Polish migrants in the UK. *Population, Space and Place*, 19(6), 671-687.
- Ulcuse, M., Bock, B., & Haartsen, T. (2021), A tale of three villages: Local housing policies, well-being and encounters between residents and immigrants.
- Van den Berge, W., J. D. Vlasblom, J. Ebregt, L. Putman, J. Zweerink & M. de Graaf-Zijl (2018), *Verdringing op de arbeidsmarkt Beschrijving en beleving*, Centraal Planbureau / Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Van Kent, B. (2025), Motie nr 811, Tweede Kamer, 12 maart 2015.
- Van der Star, M., A.J. De Jong & D. Manting (2021), *Vestigingspatronen van recente immigranten, Achtergrondstudie*, Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.
- Van der Winden, P. (2024), Migranten verschillen sterk qua arbeidsparticipatie, in *Economische Statistische Berichten ESB*, 109 (4831), 114-117.
- Van Liempt, I., & Miellet, S. (2021), Being far away from what you need: the impact of dispersal on resettled refugees' homemaking and place attachment in small to medium-sized towns in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(11), 2377-2395.
- Weterings, A., Buitelaar, E. en A. Edzes (2019), *Regionale verschillen in werkzekerheid*, Planbureau voor de leefomgeving, Den Haag.
- Weterings, A., Buitelaar, E., Thissen, M., Van Amsterdam, A. & K. Bakker (2024), *Waar zijn de banen in Nederland, veranderingen 1960-2022*, Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.
- WRR (2020), *Samenleven in verscheidenheid: Beleid voor de migratiesamenleving*, Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Bijlage A: Data

In deze bijlage beschrijven we de data die we hebben gebruikt voor de analyses.

Figuur 2.2 is gebaseerd op een bewerking van de StatLine-tabel 'Immigratie en emigratie; geslacht, leeftijd, geboorteland, regio' (laatste update door CBS op 17-7-2024). Figuur 2.2 is gebaseerd op een bewerking van de Statline-tabel 'Wijken en buurten 2023: mate van stedelijkheid'.

De cohortanalyses zijn gebaseerd op een combinatie van verschillende registerbestanden van het CBS, zoals het bevolkingsregister, het inkomensregister en het register van gebouwen en woningen (BAG). Voor deze analyses hebben we een longitudinaal bestand opgebouwd dat EU-arbeidsmigranten telt die tussen 2011 en 2021 in Nederland zijn gearriveerd. Voor de migranten die na 2021 in Nederland arriveerden, waren begin 2025 nog niet alle data beschikbaar. Dit is een uitbreiding ten opzichte van de analyse van Loomans en collega's (2024) waarin alleen de immigratiecohorten 2011-2014 werden bestudeerd. Voor de analyse van immigranten die na zes jaar nog in Nederland verbleven is de analyse uitgebreid met de immigratiecohorten 2015-2017.

Definities van variabelen

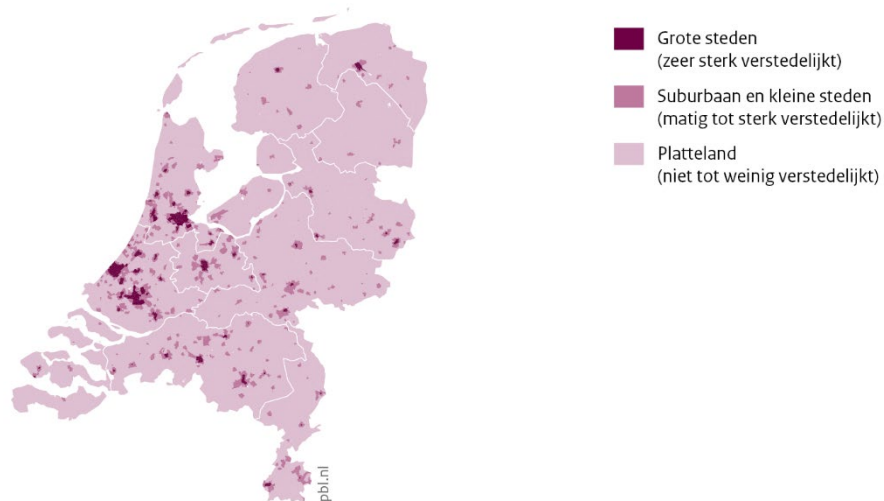
Arbeidsmigranten worden in deze studie gedefinieerd als migranten die het migratiemotief arbeidsmigratie of gezinsmigratie hebben gekregen. We gebruiken dus de migratiemotieven zoals gedefinieerd door het CBS. Iemand met het migratiemotief 'arbeidsmigratie' is een arbeidsmigrant. Daarnaast kunnen migranten met het motief 'gezinsmigratie' ook een arbeidsmigrant zijn. Daarvoor kijken we op twee meetmomenten of ze werkzaam zijn (op basis van de zogenoemde SECMBUS): op 1 januari van het eerste én op 1 januari van het tweede jaar na migratie. Iemand die bijvoorbeeld in 2012 uit een ander EU-land naar Nederland migreerde en volgens het CBS een gezinsmigrant was, maar op 1 januari 2013 en/of op 1 januari 2014 werk had, definiëren wij in deze studie als arbeidsmigrant. Het betreft mensen die een baan hebben of als zelfstandige werken, exclusief (werkende) studenten (werknemers, zelfstandige ondernemers, directeur grootaandeelhouders en overige zelfstandigen). Deze keuze is gemaakt vanuit de veronderstelling dat niet elke immigrant direct bij aankomst een baan heeft en omdat we veronderstellen dat dit in het bijzonder het geval is bij gezinsmigranten. Deze definitie is ruimer dan die van het CBS, dat een EU-arbeidsmigrant definieert op basis van de migratiemotievenreeks.¹⁹ Volgens het CBS is iemand een arbeidsmigrant als binnen 120 dagen na immigratie het zwaartepunt van de inkomsten uit arbeid bestaat. Bij aankomst als stel, merkt het CBS degene die als eerste aan het werk gaat als arbeidsmigrant aan, en de ander als gezinsmigrant. In de definitie van het PBL wordt deze laatste categorie dus ook als arbeidsmigrant beschouwd. Daarbovenop worden EU-arbeidsmigranten door het CBS gedefinieerd op basis van nationaliteit, terwijl hier geboorteland is gebruikt. Hierdoor komen we tot een hogere schatting van het aantal geregistreerde arbeidsmigranten. Dit leidt ertoe dat het CBS voor de periode 2011-2021 343.000 EU-immigranten telt die vanwege arbeid naar Nederland zijn gekomen, terwijl het PBL er 445.000 telt.

¹⁹ Bron: CBS, Immigranten EU/EFTA; afgeleid migratiedoel, sociaaleconomische categorie, meest recente jaar van immigratie is 2022, geraadpleegd 4 juni 2025

Stedelijkheid is onderverdeeld in drie categorieën: Grote steden (zeer sterk stedelijk, ≥ 2.500 adressen per km²), suburbaan en kleine steden (sterk stedelijk, 1.500 - 2.500 adressen per km², matig stedelijk, 1.000 - 1.500 adressen per km²), en het platteland (weinig stedelijk, 500 - 1.000 adressen per km², niet stedelijk, < 500 adressen per km²).

Figuur A.1²⁰

Stedelijkheidsgraad op buurniveau, 2012

Bron: CBS; bewerking PBL

Het **huishoudinkomen** is gemeten in kwintielen op basis van het Nederlands huishoudinkomen, aangevuld met een categorie 'onbekend'. Het inkomen 'kort na aankomst' is gemeten in het kalenderjaar volgend op het jaar van immigratie..

De **werksector** is bepaald met behulp van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) 2008 van het CBS (1 digit-code). De categorie 'verhuur en overige zakelijke dienstverlening' hebben we als 'uitzendbureau' gelabeld, omdat de meeste arbeidsmigranten die in deze sector werken bij een uitzendbureau in dienst zijn. De categorie 'onbekend' bevat migranten waarvan het onbekend is in welke sector ze werken, maar ook werkloze arbeidsmigranten.

Voor onze analyses onderscheiden we EU-arbeidsmigranten naar **geboorteland**: oftewel de cijfers hebben betrekking op de eerste generatie. Alleen lidstaten die in 2011 tot de EU behoorden zijn meegenomen. Dat houdt in dat mensen geboren in het Verenigd Koninkrijk wel zijn meegenomen, maar mensen geboren in Kroatië niet.

De **woonsituatie** is gebaseerd op de BAG en het bevolkingsregister: er wordt onderscheid gemaakt tussen sociale huur, particuliere huur, eigen woningbezit en woningdelen. Woningdelen betreft personen die met andere huishoudens op een adres wonen.

Voor emigratie, oftewel vertrek uit Nederland, beschouwen we het moment waarop een persoon niet meer in het bevolkingsregister van het CBS is opgenomen, als het moment van vertrek uit Nederland. Dit houdt in dat we het vertrek waarschijnlijk onder- en overschatten: aan de ene kant

²⁰ In oppervlakte neemt het platteland meer ruimte in dan het stedelijk gebied

schrijven mensen zich niet altijd uit op het moment dat ze uit Nederland vertrekken, aan de andere kant blijven sommige mensen in Nederland, ondanks dat ze uitgeschreven zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval voor mensen die dakloos zijn.

Lang verblijvende arbeidsmigranten zijn arbeidsmigranten die ten minste zes jaar in Nederland verblijven. De meeste arbeidsmigranten vertrekken meestal binnen twee jaar na aankomst, waarna de vertrekpercentages snel afnemen. Na het zesde jaar na aankomst daalt het aantal vertrekkers met enkele procenten per jaar. Dit betekent dat arbeidsmigranten die na zes jaar nog in Nederland wonen, vaak nog jarenlang in Nederland blijven.

De analyses ‘bij **aankomst in Nederland**’ beschrijven de situatie voor de cohorten 2011-2021 op 1 januari van het kalenderjaar volgend op het jaar waarin men zich in Nederland als immigrant registreerde. Voor de longitudinale analyse is vervolgens telkens de situatie per 1 januari opgemeten voor persoonskenmerken en woonkenmerken, voor elk opeenvolgend kalenderjaar tot aan het zesde jaar na aankomst in Nederland. Voor de EU-arbeidsmigranten die tussen 2011 en 2017 zijn gearriveerd, meten we de situatie tussen 2017 en 2023. Ten tijde van het onderzoek (2025) waren de benodigde gegevens beschikbaar tot 1 januari 2023.

Verhuizen tussen grote steden, platteland en sub urbaan en kleine steden analyseren we door de situatie bij aankomst te vergelijken met die zes jaar later. We kijken niet naar migranten die in de tussenliggende periode binnen het gebied verhuisd zijn. Door de vergelijking van twee momentopnames is het mogelijk dat sommige migranten eerst uit het platteland naar een meer verstedelijkt gebied zijn verhuisd en vervolgens weer terug. Vanwege het feit dat migranten niet altijd verhuizingen (mogen) registreren, zijn de registerdata een benadering van de verhuispatronen tussen de drie gebieden.

Gebruikmaking schattingen in eerder gepubliceerde artikelen

In deze analyse beperken we ons tot het beschrijven van frequenties en kruistabellen. Het betreft een versimpeling van analyses die eerder zijn beschreven in Loomans et al. (2024), waarin de verhuispatronen tussen stedelijke regio's van de immigratiecohorten van 2011-2014 werden geanalyseerd middels frequenties, sequentieanalyse en multinomiale regressiemodellen. In Loomans et al. (2024) werden kansen geschat om naar een ander stedelijk gebied te verhuizen, naar het buitenland te vertrekken of niet te verhuizen. Dit laatste werd afzonderlijk geschat voor het platteland, suburbaan en kleine steden, en grote steden. Daarbij werd gecontroleerd voor verschillende variabelen, zoals geslacht, leeftijd, partnerstatus, aanwezigheid van kinderen, huishoudinkomen, werksector, en afstand tot grote winkels en naar plek in de Randstad, intermediaire zone of de grensstreken van Nederland. Daaruit bleek dat er sprake was van een tweedeling tussen het stad en het platteland omdat bijvoorbeeld 1) op het platteland veel migranten met een lager huishoudinkomen en 2) hogere huishoudinkomens vaker van het platteland naar de stad verhuisden terwijl hogere huishoudinkomens in de stad juist vaker in de stad bleven wonen. Uit die analyse bleek dat huishoudinkomen, werksector, het hebben van een (Nederlandse) partner, leeftijd en geboorteland, alsmede de ligging van de woonplek (ver weg van voorzieningen of niet) en het landsdeel van belang zijn voor de verklaring wie blijven en wie vertrekken. Om die reden hebben we in deze publicatie vooral naar huishoudinkomen/werksector/geboorteland/leeftijd/huishoudtype (partner en/of kinderen) gekeken. Het artikel toonde ook aan dat vooral oudere migranten, met partner of kinderen, werkzaam in de landbouwsector of de handel en transport, en met een relatief hoger huishoudinkomen, vaker op het platteland blijven wonen. Tegelijkertijd bleek dat met name jonge, partner- en kinderloze arbeidsmigranten, met lagere huishoudinkomens of werkzaam in de industrie of uitzendbranche, sneller van het platteland naar het buitenland vertrokken. Dit hield stand na controle voor alle andere relevante variabelen. In deze publicatie geven de versimpelde analyses dezelfde patronen weer. In deze publicatie hebben we de analyses ten opzichte van Loomans en

collega's (2024) uitgebreid door niet alleen de immigratiecohorten 2011-2014 te analyseren, maar ook die van 2015-2021. Daarnaast schatten we hier geen kansen, maar kijken we naar de samenstelling bij aankomst én zes jaar na aankomst. Hoewel voor deze publicatie dus geen multivariate modellen geschat zijn, bieden ze in globale zin wel dezelfde inzichten.

Kanttekeningen bij de cijfers

Hoewel de registerdata van het CBS rijk en veelzijdig zijn, ontbreken soms gegevens over arbeidsmigranten. Dit betreft bijvoorbeeld de schatting van het totale aantal immigranten, vanwege de volgende redenen: 1) niet elke EU-migrant registreert zich bij aankomst, 2) geregistreeerde migranten schrijven zich niet altijd uit bij vertrek uit Nederland, 3) bepaalde gegevens zijn soms pas enkele jaren na aankomst in Nederland beschikbaar en 4) men is op een ander adres ingeschreven dan waar men daadwerkelijk woont (bijvoorbeeld op het adres van een werkgever). Uit de Jaarrapportage Arbeidsmigranten (MinSZW 2024) blijkt bijvoorbeeld dat de helft van de EU-arbeidsmigranten met een laag huishoudinkomen niet in het bevolkingsregister (BRP) is geregistreerd. Van de niet-geregistreeerde geeft een vijfde in een surveyonderzoek aan dat dit niet is toegestaan door de verhuurder (RISBO, in MinSZW 2024).

Niet alleen ontbreken er soms data, ook verschillen de schattingen afhankelijk van welke statistieken men gebruikt. Een analyse van Obermann (2023) toonde aan dat CBS Migratiecijfers uitkomen op 220.000 EU-arbeidsmigranten in 2020, de CBS Migrantenmonitor (2020) telt volgens Obermann echter 550.000 EU-arbeidsmigranten, en anderen (Heyma & Vervliet 2022 in Obermann 2023) schatten dat er 735.000 EU-arbeidsmigranten in 2019 in Nederland verblijven.

In 2024 waren er volgens het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2024) 650.000 werknemers geboren in een andere EU-lidstaat en 60.000 zelfstandigen in 2022. Er zit dus een behoorlijke bandbreedte op de cijfers, afhankelijk van de statistiek die daarvoor geraadpleegd wordt.

Dit houdt in dat we in deze publicatie het aantal arbeidsmigranten dat in Nederland woont en werkt onderschatten, omdat we alleen informatie over geregistreeerde arbeidsmigranten uit het bevolkingsregister analyseren. Ook wijzen we erop dat de informatie van het CBS soms veel onbekenden telt: voor sommige migrantengroepen geldt dit in grotere mate dan voor anderen. Van Bulgaarse migranten is bijvoorbeeld minder vaak bekend in welke sector zij werken en/of hoeveel zij verdienen (Manting et al. 2022b). Vermoedelijk komt dit doordat Bulgaarse migranten vaker als zzp'er werken of in opdracht van een buitenlandse werkgever werkzaam zijn in Nederland. Hierboven beschreven we al dat ook het vertrek uit Nederland bij benadering geschat wordt via de uitschrijving uit het bevolkingsregister.

Bijlage B: Cohortgegevens 2011-2021

Tabel B1

Ontwikkeling per immigratiecohort 2011-2021, voor sociaaleconomische kenmerken, bij aankomst woonachtig op het **platteland**

Cohort		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal
Leeftijd	18-24	25	25	27	28	25	27	26	23	25	21	20	25
	25-34	45	45	43	42	43	42	41	40	39	39	38	41
	35-44	19	19	19	19	19	19	20	21	21	22	21	20
	45+	11	12	11	11	12	12	14	15	16	18	20	14
Herkomstregio	MO	80	78	79	84	82	83	84	84	85	84	83	83
	Noord en West	14	15	14	12	13	12	11	11	9	11	10	12
	Zuid	5	7	7	5	5	4	5	5	6	5	7	6
Partner	Geen partner	64	61	64	69	66	69	72	70	71	68	67	68
	Nederlandse partner	6	6	6	5	5	5	4	4	4	5	5	5
	Buitenlandse partner	30	33	30	27	29	26	23	25	25	27	28	27
Kind	Zonder kind	83	83	84	87	86	88	89	89	91	90	90	88
	Met kind(eren)	17	17	16	13	14	12	11	11	9	10	10	12
Inkomens-klasse	1 ^e kwintiel	47	45	42	44	40	41	39	39	37	34	30	39
	2 ^e kwintiel	23	24	25	23	25	26	27	27	30	30	30	27
	3 ^e kwintiel	12	13	14	13	14	13	13	14	14	16	16	14
	4 ^e kwintiel	7	8	7	8	9	8	8	8	9	9	11	8
	5 ^e kwintiel	5	5	6	5	6	5	5	5	4	6	6	5
	Onbekend	5	5	5	7	6	7	8	7	6	5	6	6
Werksector	Uitzendbureaus	42	41	43	43	46	47	49	49	50	49	48	47
	Landbouw	6	5	6	6	6	6	6	6	6	7	7	6
	Industrie en bouw	9	9	7	8	7	7	7	9	10	11	12	9
	Handel en transport	9	9	8	8	8	8	7	8	8	9	9	8
	Overige sectoren	13	12	11	10	11	10	8	8	9	8	9	10
	onbekend	21	24	24	26	22	22	22	20	17	16	15	20
Woningmarkt-sector	Koop	7	9	7	7	8	8	6	7	6	8	8	7
	Corporatie	6	7	7	6	6	5	5	4	4	4	3	5
	Particuliere huur	13	15	16	13	13	12	11	12	12	13	9	12
	Woningdelen	62	56	58	62	62	64	68	65	67	62	69	64
	Onbekend	12	13	13	12	11	11	10	11	11	13	11	12

Tabel B2

Ontwikkeling per immigratiecohort 2011-2021, voor sociaaleconomische kenmerken, bij aankomst woonachtig in **suburbane gebieden en kleine steden**

Cohort		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal
Leef-tijd	18-24	26	24	26	27	22	23	23	21	23	19	19	23
	25-34	46	48	48	46	48	47	46	46	44	45	45	46
	35-44	18	18	18	18	19	20	20	20	20	21	21	19
	45+	10	10	8	10	10	11	11	13	13	15	15	12
Her-komst-regio	Midden en Oost	66	65	67	71	69	66	67	68	69	72	72	69
	Noord en West	22	20	18	16	18	20	19	17	16	15	13	17
	Zuid	13	16	15	12	13	14	14	15	15	13	15	14
Part-ner	Geen partner	59	57	57	59	58	56	58	59	59	60	58	58
	Nederlandse partner	8	8	7	7	7	8	8	7	6	6	5	7
	Buitenlandse partner	33	35	36	34	34	36	34	35	35	34	36	35
Kind	Zonder kind	82	82	82	84	83	83	84	85	86	87	87	84
	Met kind(eren)	18	18	18	16	17	17	16	15	14	13	13	16
Inko-mens-klasse	1e kwintiel	39	38	37	36	34	30	30	29	29	27	22	31
	2e kwintiel	23	23	24	24	25	26	26	26	26	28	28	26
	3e kwintiel	15	15	17	16	18	19	19	19	20	19	21	18
	4e kwintiel	10	10	11	10	12	12	12	13	14	14	16	12
	5e kwintiel	8	9	8	9	8	9	8	8	8	8	9	9
	Onbekend	5	4	3	4	4	3	3	3	3	3	4	4
Werk-sector	Uitzendbureaus	32	34	36	36	36	36	37	38	37	41	41	37
	Landbouw	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	Industrie en bouw	12	10	10	11	11	10	11	12	13	13	15	12
	Handel en transport	11	12	10	11	11	11	12	12	13	13	13	12
	Overige sectoren	24	24	24	21	22	23	22	22	22	16	18	21
	Onbekend	19	18	18	19	19	17	16	13	13	15	11	16
Wo-ning-markts-ector	Koop	8	9	8	8	9	10	9	9	8	9	9	9
	Corporatie	9	9	9	9	9	10	8	7	6	6	5	8
	Particuliere huur	20	23	23	22	22	23	23	23	25	25	20	23
	Woningdelen	54	51	50	52	51	48	50	50	49	51	57	51
	Onbekend	9	9	9	9	9	9	10	10	11	10	9	10

Tabel B3

Ontwikkeling per immigratiecohort 2011-2021, voor sociaaleconomische kenmerken, bij aankomst woonachtig in **grote steden**

Cohort		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal
Leeftijd	18-24	23	22	23	25	22	22	22	21	24	20	21	22
	25-34	52	52	52	51	53	53	53	52	50	50	50	52
	35-44	17	18	17	17	17	17	17	17	17	19	18	18
	45+	8	8	8	8	8	8	8	9	9	11	11	9
Herkomstregio	MO	49	46	43	48	45	42	44	44	45	49	48	46
	Noord en West	30	29	30	28	31	33	32	31	30	28	25	30
	Zuid	21	25	27	24	24	24	24	25	25	23	28	25
Partner	Geen partner	58	57	59	60	58	58	57	56	57	56	57	57
	Nederlandse partner	6	6	6	5	6	6	5	5	4	5	4	5
	Buitenlandse partner	36	37	35	35	36	37	38	39	39	39	39	38
Kind	Zonder kind	87	86	87	88	88	88	89	90	90	90	90	89
	Met kind(eren)	13	14	13	12	12	12	11	10	10	10	10	11
Inkomensklasse	1e kwintiel	36	36	33	35	32	30	28	26	27	26	21	29
	2e kwintiel	19	19	19	20	20	20	20	20	20	22	22	20
	3e kwintiel	15	15	16	16	18	18	19	20	20	20	22	19
	4e kwintiel	11	10	12	11	12	13	14	15	14	15	17	14
	5e kwintiel	14	15	15	14	15	15	15	16	15	14	15	15
	Onbekend	5	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3
Werksector	Uitzendbureaus	22	23	21	21	21	21	20	20	21	25	23	22
	Landbouw	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
	Industrie en bouw	10	9	9	9	10	9	10	12	12	13	14	11
	Handel en transport	12	12	13	12	12	12	12	14	13	12	14	13
	Overige sectoren	38	38	40	39	40	42	42	41	41	33	35	39
	Onbekend	17	17	18	18	16	15	14	12	11	15	12	14
Woningmarkt-sector	Koop	6	6	6	5	6	6	5	5	5	5	5	5
	Corporatie	6	5	5	6	5	5	4	4	3	3	2	4
	Particuliere huur	31	33	36	33	35	37	37	39	39	39	31	36
	Woningdelen	47	45	44	47	44	42	43	41	42	42	52	44
	Onbekend	10	10	9	10	10	10	12	11	11	11	9	10

Bijlage C: Demografische gegevens

Tabel C1

EU-arbeidsmigranten naar stedelijkheid en leeftijd, aanwezigheid partner en/of kind, immigratie in 2011-2021, bij aankomst in Nederland en zes jaar later

		Honkvast, aankomst	Honkvast, 6 jaar later	Van platte- land naar elders, aan- komst	Van platte- land naar el- ders, 6 jaar later	Van elders naar platte- land, aan- komst	Van elders naar platte- land, 6 jaar later	Gearriveerd op het plat- teland, na 6 jaar geëmi- greerd	Totaal, bij aankomst	Totaal, 6 jaar later
Partner	Geen partner	49	36	63	35	50	30	80	65	35
	Nederlandse partner	11	12	5	8	12	17	2	6	12
	Niet-Nederlandse partner	41	51	31	57	39	52	18	29	53
Kind	Zonder kind	77	62	84	65	82	59	92	86	62
	Met kind(eren)	23	38	16	35	18	41	8	14	38